AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 686
12 AĞUSTOS 1967
FİYATI : 125 KURUŞ

C.H.P.'de Yeni Bir Hareket

Cilt: XXXIX Yıl:14 Sayı: 686

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ :

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — DÜNYADA: T. Kemal — YAYINLAR: İlhami Soysal.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU:

KYA

KAPAK BASKISI:

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF :

T.H.A. — Dinçer Olcay

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI :

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ VER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER:

Hürriyet Matbaası - Ankara

BASILDIĞI TARİH :

9.8.1967

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGiSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Demirel ve onun şakşakçı kalemleri, sabahtan akşama komünizm heyulasından bahseder ve ona sözümona tedbirler ararken, korkunç bir tehlike gemi azıya almış, bütün memlekette propaganda ağlarını örmektedir. Bu, İktidarın başının hiç de sözünü etmediği gericilik, şeriatçılık ve hilafetçiliktir.

Daha geçen hafta içinde yakayı ele veren meşhur "Hizb-üt tahrir"cilerin 'beyanları, tehlikenin önemini gözler önüne sermektedir. Bu karanlık teşkilâtın bir üyesi, bu yolda "son kurşunu yiyinceye kadar savaşa devam edeceklerini" söylemektedir. Hedef açıktır: İçinde bulunduğumuz, çok kan ve gözyaşı pahasına, yoksunluklar, çileler pahasına kavuştuğumuz bugünkü düzeni değiştirmek ve yerine, Mustafa Kemalin yıktığı şeriat esaslarına dayanan din devletini kurmak...

Fakat, avuçlarım yalayacaklardır. Atatürkçü nesil, anayasa düzenini savunur, ülkeyi sosyal adalete kavuşturma savaşı verirken, halkı, Kurtuluş Savaşı öncesinin karanlığına itme niyeti taşıyan, halkı karanlık güçlerin kucağına atmağa çalışan "şeriat isterük"çüler, elbette ki, lâyık oldukları cezayı göreceklerdir. Önemli olan, İktidarın, bu gibi hareket ,ve niyetler karşısındaki tutumudur. İktidarın başı, bu önemli tehlikeyi görmezlikten gelmekte ve sonucu çok acı bir tecrübeye mal olan eski bir hatayı işlemeğe devam etmektedir. Tıpkı D.P. gibi A.P. de, halka, tehlikenin aşın solda olduğu izlenimini vermeğe, sağ tehlikenin mevcut olmadığı havasım yaymağa çalışan bir tutum içinde bulunmaktadır. Oysa aşırı sağ, aşırı soldan da büyük tehlike arzetmektedir ve korkulur ki, iş baştan sıkı tutulmazsa, bu azgın akımı durdurmağa Demirelin gücü yetmiyecektir.

Bu hafta, önemli koma olarak, "Lâiklik" başlığı altında, bu gerici akımlardan söz etmekteyiz. Akaydaki Devrim Diyanet Sitesinin temelinde patlayan dinamitin fitili, aslında, devlette temellerine doğru uzanmakadır ve esefle söylemek gerekir ki, İktidar buna seyirci kalmakta, meseleyi önemsemememektedir.

Şüphe yok ki, bu gerici akım ve faaliyetlerin karşısına gene güçlü ve organize bir kuvvet çıkacaktır. Bu kuvvet, şüphesiz, uyanık halkın ta kendisidir. Uyandırılmış, kendi yarattıklarına sahip bir halk, elbette ki, bu karanlık hareketleri adım adım izlemektedir. İşte, CHP. içinde başlayan yeni bir hareket, bu halkı bilinçlendirme çabasının ilk adımı olmaktadır. Geçtiğimiz hafta Bursada başlayan C.H.P Halk Gönüllüleri Semineri, halkı karanlık niyetlere karşı eğitme, yetiştirme amacını taşımaktadır. Bir kere bayrak açıldı mı, alanda toplananlar çok olacaktır ve o bilinçlendirilmiş halk ne aşırı sağa, ne de aşırı sola iltifat edecektir.

Bursada yapılan bu önemli toplantıyı, "C.H.P. başlıklı yazıda anlatmaktayız. Giderek yeni bir parti kimliğine bürünen C.H.P. içindeki bu hareket, sanırım ki, devrimleri korumakla görevli birtakım kişi ve kurumların gözlerini açmıştır ve tehlikeye karşı korunmanın silâhını göstermiştir.

Saygılarımla

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXIX Sayı : 686 12 Ağustos 1967

YURTTA OLUP BİTENLER

Yakalanan nurcular Adliyede
Demirelin göz kırptığı tehlike

Millet

Tek gözlü çaylaklar

Demirel, onun AP'si, dümen suyundaki GP'si, yardakçı kalemleri, borazanları, ateşin antikomünist - tacir milletvekilleri Türkiyeyi bu "sol tehlike" karşısında uyarırlarken gittikçe gelişen bir "sualtı sağı"nın hiç farkında görünmüyorlar. Halbuki, henüz bitmemiş "Hizb-ut tahrir" hareketini Güneydoğuda teşebbüs edilen bir nurcu gösterisi takip etmiş, şimdi de aşırı sağcı teşekküller bir büyük kongrenin teşebbüsü içine girmişlerdir. Böylece, suyun altındaki hazırlıklar su üstünde baş gösterme safhasına gelmişlerdir. Demirel henüz, bir günde onbeş tane attığı nutuklarında sağın açık tenkidine ve teşhirine yer vermemektedir. Gerçi Başbakanın bugünkü tutumu bile şeriatçıları tatmin etmemekte, onları Demirele karşı hücumlarda bulundurmaktadır ama, bunlar- Türkiyede Hilâfet kurulmadan zaten memnun olmayacaklardır.

Her halde Demirel, aşırı sağın tehlikesini söylemek için Hilâfetin kurulması çalışmalarının başlamasını beklememektedir.

Aşırı solun işçi ve köylü ile genç aydınlar üzerinde kesif bir propaganda faaliyetinde bulunduğunu inkâr eden yoktur. AP İktidarının tenkit edilen tarafı, bununla mücadeleyi doğru ve tesirli platform üzerine oturtamamış olmasıdır. Hattâ, tam aksine, basiretsiz tutumuyla, devirdiği çamlarla, yüze göze bulaştırılan marifetli teşebbüslerle aşırı solun ekmeğine yağ sürmesidir.

Fakat AP aşırı sağın bir tehlike teşkil edecek tarzda çalıştığını inkâr etmekte, Başbakan bunları "her yerde olabilen münferit hadiseler" diye küçümsemeye çalışmaktadır. Halbuki aşırı sağ Türkiyede esnaf, köylü, az uyanmış işçi, ortahalli kadın vatandaş, kahve erkeği üzerinde en azından aşırı solunki kadar kesif bir çalışma yapmaktadır. Bu çalışma, gene en azından aşırı solun

İsmet Paşa Faktörü

Metin TOKER

A.P. İktidarının, demokratik kaidelere saygı bakımından olumlu bir başlangıç devresinden sonra bu yaz, bir takım partiiçi ve partidışı tesirler sonucu tehlikeli yollara saptığı, üzerinde hemen herkesin ittifak ettiği bir gerçektir. A.P. saflarından bazı naralar hep duyulmuştur. Tâ Gümüşpala devrinden bu yana Partiyi katı yönlere itmek isteyenler çıkmıştır. Bunlar 27 Mayısa çatmışlardır, Orduya sövmüşlerdir, intikam istemişlerdir, zamansız bir af gürültüsü koparmışlardır, şeriat talebinde bulunmuşlardır. Gümüşpalamn A.P.'si de, bu yaza kadar Demirelin A.P.si de, parti olarak bunların gösterdikleri tarafa sapmamışlardır. Hattâ zaman zaman, hem Gümüşpala, hem Demirel, partiiçi bir takım grupları, yahut A.P'nin bazı yan kuvvetlerini kızdırmak, darıltmak pahasına, gerekli vaziyeti almaktan çekinmemişlerdir.

Bu yaz, sıcaklar A.P Genel Başkanının başına vurmuşa benziyor. İtidalli ve ihtiyatlı Demirel gitmiş, onun yerine, "Yaparız, olur" kafasında bir lider belirmeye başlamıştır. Öğretmen derneklerinde, öğrenci derneklerinde, devlet kademelerinde oynanan oyunlardan sonra açıktan açığa baskı, tedhiş hareketlerine girişilmiş, Meclisten tasvibi caiz olmayan kararlar A.P. Grupunun kalkan elleriyle çıkarılmıştır. Bunların bir kısmının yüze göze bulaştırılmış olması, 1967 Türkiyesinde çoğunluk partilerinin dahi, arzuladıkları gibi cirit atamayacaklarının delili sayılacak yerde hiddeti ve şiddet temayüllerini arttırmıştır.

Bugün A.P. Îktidarının, DP. İktidarının son yıllarında olduğu gibi bir zulüm idaresi kurmuş bulunduğunu ileri sürmek, sadece insafsızlık değil, aynı zamanda haksızlıktır da.. Demirel bir takım tenkitlere hâlâ, serinkanlılıkla tahammül etmekte, bunlara, şiddet kullanarak değil, konuşarak cevap vermektedir. Ancak bu cevapların pek sudan, pek ucuz, pek yavan ve boş olması, tesirsiz kalmalarına yol açmaktadır. Muhaliflerin "lâf cevabı" ile mağlûp edilebildikleri devrelerde, sadist olmayan hiç bir iktidar lideri başka mücadele vasıtaları aramaz. 1954'e kadar Menderes de böyle bir durumdaydı. Ama "lâf cevabı", tenkitlerin olumluluğu artıp ta kimseyi tatmin etmez hale gelince Menderes, tenkitlere "Yahu, sakın onlar doğruyu söylemiş olmasınlar.." 'diye politikası üzerine eğilecek yerde "En doğruyu ben bilir, en iyiyi ben yaparım" felsefesinin çamuruna batmıştır. O zaman, akıl yolundan susturamadığı muhaliflerini sopa kullanarak bertaraf etmek usulünü benimsemiştir ki bu da, onun sonunu hazırlamıştır.

Bu yaz A.P. İktidarı, meşhur dokunulmazlık gafiyla böyle bir mecraya sürükletilmiştir. Şimdi Anayasa Mahkemesi müessesesine, mahkemenin kendisine ve mahkemenin yargıçlarına karşı naralar safhası başlamıştır. Bir yandan ekonomik alanda "Yetkiler Kanunu" ile bir karakuşi iktisat politikası devri açılmışken ve o kanuna dayanılarak girişilecek tasarrufların Demirelin başını çok ağrıtması mukadderken siyasi alanda da "İktidarsak iktidarlığımızı bilelim! Şamar oğlanı mıyız, biz?" kışkırtmaları mesafe almaya koyulmuştur.

Seçimle gelmiş iktidarlarda şiddet devri bir günde açılmaz. Oraya yavaş yavaş gidilir. Mesele, iktidarların tasarruflarından ziyade -onlar, birer imkân, zemin ve zaman meselesidir- temayüllerine doğru teşhis koymaktır. Menderes, sadece tasarruflarına bakan ve temayüllerine doğru teşhis koyamayan çok kimsenin, zaman zaman desteğini sağlamıştır. Sonra bunlar aynı Menderesle, dişe diş savaşmak zorunda kalmışlardır.

Demirel şimdi, tehlikeli bir yol üzerinde olduğu intibaını veriyor. Aydınlan gittikçe artan bir süratle kaybetmektedir. Memleketin siyasî huzuru bozuk çalmaya başlamıştır.

Bugün, buna bakıp, bir çok kimse "Paşa nerede? Paşanın sesi neden çıkmıyor?" diye sormakta ve buna, kendi aklına, bilgisine veya hislerine göre cevaplar vermektedir. Bu cevaplar, İsmet İnönünün artık ihtiyarlamış olduğundan A.P.'nin tam çamura yatmasını sessizce beklediğine ve darbeyi o zaman indireceğine kadar uzanmaktadır.

Gerçek biraz değişiktir.

İnönü iktidara ikazlarını, henüz, açıktan değil, kapalı kapılar arkasında yapmak safhasındadır. Demirel - İnönü görüşmelerinin her birinde Muhalefet lideri görüşlerini Başbakana hulûs ile söylemiş, tavsiyelerini bildirmiştir. Başka yollardan da ve başka kanallarla da İnönü vaziyetini belli etmektedir. Nihayet, yazın başındaki bir kaç Meclis celsesinde İnönü bir kaç defa kürsüye gelmiş, en yumuşak bir kılıf içinde en ciddi ihtarlarını yapmıştır. Bu konuşmalarında İnönü "Sizi hatalardan kurtarmak istiyorum" demiştir. Buna "Biz senin, bizi kurtarmana muhtaç değiliz!" diyenler de çıkmıştır, böylelerini "Sus! Adam tekin değildir. Bilmiyor musun?" diye susturanlar da..

Ancak önemli olan, partisi içinde tam bir kudrete sahip görünen Demirelin İnönünün tutumunu iyi anlayıp anlayamadığıdır. Başbakanın söylediği sözlerin miyar olması beklenemez. Demirel, "politika icabı konuşma"yı fazla kullanan bir tiptir.

Asıl, davranıştan ve önlemediği, hattâ teşvik ettiği bazı tasarruflar İnönünün tutumunu pek de anlamadığım göstermektedir.

Bu anlayışsızlık, elbette İnönüyü, daha anlaşılır bir tutum almakta fazla geciktirmeyecektir.

Gerçek, daha ziyade işte böyledir.

kendi avları üstündeki tesiri kadar büyüktür, önemlidir. Aşırı sağın da gazeteleri, gazetecileri, propagandacıları, ajanları, militanları vardır. Tam teşkilâtlıdır.

Bunların yazıp söyledikleri, düşünürlerce önemsenmediği için Türkiyede iz bırakmadıkları sanılmamalıdır. Din esası üzerine propaganda türk toplumunda komünizm esası üzerine propagandadan çok daha tesirlidir.

Bu hafta cereyan eden hadiseler, dünyayı tek gözleriyle görenlerin öteki gözlerini de açmalarını gerektirecek kadar önemli olmuştur.

Lâiklik

"Hilâfet isterük!" cüler

Jandarma ve polisler tarafından kordon' altına alınmış bir grup adamın lideri durumunda olduğu her halinden anlaşılan uzun boylu, şık giyimli genç adam, sanki basın toplantısındaymış gibi gayet rahat ve soğukkanlı, kendisine yöneltilen sorulan cevaplandırıyordu. Sert ve kesin konuşuyordu. Meselâ, "Teşkilâtınızın mahiyeti nedir?" şeklindeki bir soruyu hiç çekinmeden şöyle cevaplandırdı:

"— Biz, söylendiği gibi, bir dernek filân değil, bir partiyiz. Tüzüğümüz ve programımız var."

Adım söylemediği partinin amaçlarını da şöyle açıkladı:

"— Biz, Osmanlı İmparatorluğu devrinde uygulanan islamcı bir devlet kurmak için çalışıyoruz. Bu gayemizden, son kurşunu yiyinceye kadar vazgeçmeyeceğiz."

Partileri iktidara geldiği takdirde yapacaktan işler de şunlardı:

"— Meselâ, bizim düzenimizde, halk tarafından bir halife seçilecek- Halife de kendine yeteri kadar yardımcı tayin edecek. Türkiye üç ile ayrılacak ve bunlar, halifenin vekilleri tarafından idare edilecek. Medeni Kanunu ve Ceza Kanununu kaldıracağız. Kısasa kısas ve diyet uygulanacak. Çok kadınla evlenme serbest olacak. Mahkemelerde kadılar iş yapacak. İçki ve demokrasi yasak!"

Aynı anlarda, Adliye binasının birinci katına çıkan merdivenlerin trabzanlarına esrarengiz görünüşlü birtakım adamlar sıralanmıştı. Bunlar, önlerinden geçenleri dikkatle inceliyor, arada bir salona çıkarak, buradaki grupların arasına karışıyor ve konuşulanları dikkatle dinliyorlardı. Mahkemelerin adlî tatil münasebetiyle kapalı olmasına rağmen, nöbetçi Ağır Ceza mahkemesinin bulunduğu koridor, dikkati çekecek derecede kalabalıktı. Resmî giyimli polisler, salona hakim stratejik noktaları tutmuşlar, çıkması muhtemel olaylara karşı tetikte bekliyorlardı. Foto muhabirleri, ilginç buldukları bazı sahneleri kaçırmamak için sürekli flâş patlatıyorlar; muhabirler, merakla dinledikleri, lider durumundaki uzun boylu genç adamın sözlerini not ediyorlardı.

Tam bu sırada mübaşirin kalın sesi duyuldu:

"— Ercüment Özkaan! Avni Sezeer! Hasan Başeer!.."

Sanıklar getirildiler

Herkesin bu çağrıyı beklediği belliydi. Nitekim ,daha mübaşirin sesi duyulur duyulmaz, salonda bir kaynaşma oldu. Önce gazeteciler, onların arkasından jandarma kordonu altındaki grup, en sonra da, çoğu sakallı ve garip giyimli birtakım şahıslar salona girdiler.

Duruşma kısa sürdü. Sanık sıralarındaki gruptan beş kişiyle, lider durumundaki genç adam, az sonra, elleri kelepçeli olarak, Cezaevi arabasıyla Adliyeden ayrıldılar. Dinleyicilerden bir kısmının sonuçtan memnun olmadığı anlaşılıyordu. Aralarında, üzüntüden ağlayanlar bile vardı.

Olay, geçtiğimiz Cuma günü, Ankara Adliyesinde cereyan etti. Siyasi polis tarafından aylardır aranan ve nihayet, tesadüf eseri yakalanan Hizb-üt Tahrir adlı gizli cemiyetin başkanı Ercüment Özkan ve arkadaşları, nöbetçi Ağır Ceza mahkemesi tarafından tutuklandılar. Özkan hakkında zaten, gıyabî tutuklama kararı da verilmiş bulunuyordu.

"Hizb-üt Tahrir"ciler yakalandıktan sonra
Rüzgâr eken, fırtına biçer

Din esasına dayanan bir devlet kurmak istedikleri Ercüment Özkanın mahkemedeki açıklamalarından da anlaşılan Hizb-üt Tahrircilerin hikâyesi bundan aylarca öncesine uzanmaktadır. Özellikle beyanname dağıtmak suretiyle faaliyet gösteren bu gizli cemiyetin -kendi ifadelerine göre, partinin- bazı mensupları, polis tarafından daha önce yakalanmışlardı. Fakat lider durumundaki Özkan, bütün aramalara rağmen bulunamıyor ve bu arada

beyannameler aralıksız dağıtılıyordu. Nihayet, geçtiğimiz hafta Cuma gecesi, cemiyetin üyelerinden Avni Sezer, yeni beyannameler dağıtırken polis tarafından yakalandı. Sezerin cebinden çıkan telefon numarası, Ercüment Özkanı ele veren tek ipucu oldu ve aynı gece, cemiyetin Ankarada bulunan diğer elemanları da teker teker ele geçirildiler. Polis yetkililerince Türkiyenin her tarafında dikkatle arandığı bildirilen Özkanın, bu süre içinde hep Ankarada kaldığı, ancak bu olaydan sonra anlaşılabildi. Aynı günlerde solcuları izlemekten başını kaşımağa fırsat bulamıyan siyasî polis, "Türkiyede bir islâm devleti kurmaktan son kurşunu yiyinceye kadar vazgeçmeyeceklerini" açıkça söyleyen şeriat ve hilafet mücahidi bir gizli cemiyetin başkanını, işte böyle bir tesadüf sonucu yakalıyabildi.

İmam oturursa, cemaat..

Başbakan Süleyman Demirel ve onun becerikli İçişleri Bakanı Faruk Sükanın Eyüp Sultan Camiinde sabah namazı kıldıkları geçtiğimiz hafta içinde Ankara Adliye binası bir başka şeriatçı-dinci olaya daha sahne oluyordu. Türkiyeyi dini metodlarla kalkındıracaklarına yüzdeyüz inanan ve mevcut düzeni bile "gâvur işi" bulan bir grup nurcu, liderlerinden vaiz Salt Özdemir ve yedi arkadaşının Çarşamba günü yapılan duruşmalarında hadise çıkardılar.

Kendi tabirleriyle "nur mücahidi" vaiz Sait Özdemir ve arkadaşlarının yargılanacaklarını duyan pek çok nurcu, sabahın erken saatlerinden itibaren Adliyeye gelerek, hem birbirleriyle dertleştiler, hem de Adliye binası içindeki düzeni kendi düşündükleri şekle uydurmak için faaliyet gösterdiler. Meselâ, sohbetlerine katılan gazetecileri "imana getirmek" için dökmedikleri dil kalmadı. Ancak, resimlerini çekmek isteyen foto- muhabirleriyle bir türlü anlaşamadılar ve en sonunda onları "din ve iman düşmem" ilân ederek, üzerlerine saldırdılar.

"Nur mücahidleri"nin Adliyeye gelmelerinden sonra daha da çoşan müridler, huruçlarını sıklaştırdılar ve "Allahın aslanları"na, "Var olun din kardeşlerimiz! Allah sizinle beraberdir!" diye bağırarak tezahürat yapmağa başladılar. Bir kısım da etraflarına toplananlara vaaz vermekte devam ediyor ve,

"— Din ve iman elden gidiyor Bize ilim değil, amel gerek. Katli vacip olanları öldürmek sevaptır" şeklinde ahkâm kesiyordu.

Kendilerini dinleyenlerden çoğunun, arkalarını dönerek güldüklerinin farkında bile değillerdi.

"Nur mücahidleri"ni kelepçeli gördükleri için ziyadesiyle üzülen bir takım müridler, duruşma sırasında oldukça sakin görünmelerine rağmen, sanıkların dışarıya çıkarılışı sırasında yine coştular. Büyük bir vecd içinde şöyle bağırmağa başladılar:

"— Kardeşlerimiz! Sizi adalet değil, hakimler mahkûm edecek. Tanrı sizinle beraberdir."

Fakat hızlarını alamamışlardı. "Allahın aslanları" otomobille Cezaevine gönderilirken, onlar Adliye binasından bir türlü ayrılmıyor ve, ne yaptıklarını bilmez bir halde, önlerine gelene akıl vermeğe, "kâfir'leri imana getirmeğe çalışıyor, tartışmaya kalkanları ise hemen "din dışı" ilân ederek, söylemediklerini bırakmıyorlardı.

Lâik bir ülkede eşine kolayca rastlanamıyacak korkunç bir olay, işte bu sırada, nur müridlerinin tam

Bir çam daha..

A.P. İktidarı artık şehirleri de "ruhaniyet" derecelerine göre sınıflandırıyor anlaşılan. Sanayi Bakanı Mehmet Turgut Bursada çektiği bir nutukta Bursalıları yağlarken ne hikmetler savurmuş, ne tasvirler yapmış.. Bursa, "Ruhaniyetli Şehir" imiş. Bursa "İman şehri" imiş. Bursa "Ruh ve maneviyat şehri" imiş. İktidar Bursayı bir kalkındıracak, bir kalkındıracakmış.. Hem de bunu "Bursanın iksirli havasını, onun türk ve müslüman terbiyesini değiştirmeden" yapacakmış.

Sağ olsun!

Ancak şimdi, insanın hatırına bir soru geliyor. Peki, ya Türkiyenin öteki şehirleri? Onlar "ruhaniyetsiz" mi? Onlar imansız ve ruhsuz mu?

Öyle ya, madem ki bir şehir hakkında bu yağlamalar kullanılıyor, demek ki söylenilen vasıflar

Mehmet Turgut

bu şehrin özellikleri. Meselâ Bursa için şimdiye kadar "Su şehri" derlerdi. Çünkü her şehire "Su şehri" denmez, Bursaya denir de ondan.. Mehmet Turgutun şehri Kilis bir su şehri sayılır mı?

Ama "ruhaniyet", ama iman, ama müslümanlık, ama "iksirli hava", müslüman terbiyesi?. Bunlar bir tek şehire mal edilirse öteki şehirler otomatik olarak bunlardan yoksun ilân olunmuş sayılmaz mı?

Tabii, şimdi Demirel ve Turgut diyeceklerdir ki: Aman canım, sırtımızda yumurta küfesi mi var? Öteki şehirlere gidince oralarda da aynı yağlamayı yaparız!

Yaparlar.

Fakat acaba Bursalıları, böylesine beylik yağlamalarla avlanacak kadar saf yerine koymalarının sebebi ne?

vecd içinde bulundukları bir anda cereyan etti. Avukatlık stajını yapmakta olan Hukuk mezunu genç bir kız, Adliye binasından ayrılmak üzere koridorlardan geçerken bu grupun saldırısına uğradı. Modaya uygun bir yazlık elbise giyiniş plan genç stajyer, korkudan neredeyse bayılacaktı. Çevrede pek kimse bulunmadığından gazeteci grupuna sığınan gençkız, polislerin de yardımıyla, güçlükle kurtarıldı ve oradan uzaklaştırıldı. Bu sırada nurcular, aynı sloganları koro halinde tekrarlıyorlardı:

"— Bize ilim değil, amel lâzım!."

Temellere dinamit

Geride bıraktığımız hafta, dinî gösteriler yönünden o kadar bereketli geçti ki, Perşembe günü, AP-yi destekleyen bir İstanbul gazetesinde tek sütun üzerine verilen bir haber, pek az kimsenin dikkatini çekti. Gerçi aynı gazete, bu olayı, ertesi gün, meşrebine uygun biçimde, gereği gibi değerlendirdi ama, yine de üzerinde duran olmadı.

Olayın hikâyesi şudur:

Kocatepe semtinin sakinleri, geçtiğimiz hafta Çarşamba günü gözlerini, derinden gelen gürültülerle açtılar. Herkes, büyük bir kaza olduğunu sanıyordu. Devrim Diyanet Sitesinin bulunduğu yerden kalın toz tabakalarının kalktığım gülenler, heyecan ve korkuyla oraya koşuştular. Fakat, olay yerini gayet sakin buldular. Ne çöken bir bina, ne de parçalanan bir kimse vardı. Patlamalar durmuş, toz bulutları Ankara üzerinde gözden kaybolmuştu. Korkulacak bir şey olmadığını gören meraklılar, bu defa da patlamanın sebebini öğrenmek istediler Biraz sonra gördüler ki, ortada herhangi bir kaza yoktur ve Devrim Diyanet Sitesinin daha önceleri atılmış temelleri dinamitlenmektedir. Derneğin yöneticileri, eski projeyi beğenmedikleri için, bu proje ye göre atılmış ve milyonlarca üre harcanmış temelleri dinamitliyorlardı. Bunun yerine yeni projeye göre başka temel atılacaktı. Çün kü, Derneğin başındaki şahıslara ve birtakım basına göre, eski projeyle kurulacak cami "kabuklu salyangoza benziyordu ve türk-islâm mimarisine aykırıydı. Halbuki yeni cami "tam bir islâm mabedi olacak, minareleri göğe uzanacak, şerefeleri Allah a avuç açacak"tı. Ayrıca, ancak bu cami sayesindedir ki, "yüzbin müminin duası Tanrıya ulaşabilecekti.

Eski temellerin dinamitlenmesi bazı çevrelerce bu şekilde yorumlanırken, caminin ve sitenin eski projesini yapan Mimar Vedat Dalokay da işe müdahale etti ve "şehir içinde ruhsatsız dinamit patlatıldığı, imardan ve Mimarlar Odasından gerekli onay alınmadığı" gerekçesiyle ilgililere başvurdu. Temellerin dinamitlenmesi bitmiş olduğundan, başlanılan iş bu itiraz üzerine bırakıldı ve Dernek yöneticileri, gerekli işlemlerin tamamlanmasına kadar, çalışmaları tehir ettiler.

Bu olayda önemli olan, temellerin dinamitlenmesinden çok bazı çevrelerin "devrim" kelimesine ve devrimcilere karşı tutumlarının, bu ve sileyle bir kere daha açıklık kazanmış olmasıdır. Onlara göre, dinamitlenen temeller değil, "devrim" kelimesiyle kastedilen 27 Mayıstır.

Bütün bu olaylardan çıkan sonuç şudur ki, devr-i Süleymanda devrimlere, devrimci kuruluşların temellerine daha, çok dinamitler konulacaktır. Ancak, bilindiği gibi, dinamit çok tehlikeli bir maddedir ve bazen, kullananları da havaya uçurduğunu çocuklar bile bilmektedirler.

Hükümet

Asmalar budayayım!

parlâmentonun yaz tatiline girmesi sonucu, haberden yana iyice züğürtleşen ve sıkıntı çeken gazeteciler, geçtiğimiz haftanın içinde birgün, Başbakan Süleyman Demirelin Konyaya, temel atma törenlerine gideceğini öğrenince derin bir "oh" çektiler: En azından bir haftalık haber, yorum, fıkra ve dedikodu, "çantada keklik" demekti. Kurt gazetecilerin hemen hepsi, bu fikri paylaşıyor ve tereddütler karşısmda,

"— Müsaade buyurun da biz de konumuzu bu kadarcık bilelim." diyorlardı.

Olayları yakından izlemedikleri için bu görüşü başlangıçta mübalâğa sayanlar, aradan bir gün bile geçmeden, yanılmış olduklarını anladılar. Olaylar gazetecileri haklı çıkarmış, gazete sütunları ve radyo haber bültenleri, her türlü "Demirel"li haberlerle dolup taşmaya başlamıştı. Konya gezisinin devam ettiği iki gün ve hemen peşinden başlayan Bursa seferi, beklenenden de "velûd" çıkmış, gazete yöneticileri, haberleri ulaştıran taşra muhabirlerine, "Kısa kesin, birader!" şeklinde çıkışır olmuşlardı.

Gazete yöneticileri kadar okuyucular ve radyo dinleyicileri de iyice sıkılmağa başlamışlardı.

Aslına bakılırsa gazeteciler de,

Demirel temel atma gezisinde
Kamuoyuna uyku hapı kampanyası

radyo dinleyicileri de, gazete okuyucuları da yerden göğe haklıydılar. Konyada birtakım tesislerin temellerini atan ve bu arada Altınapa barajını işletmeye açan Demirel ve Bakanları, bu vesile İle Muhalefete ve özellikle de CHP'ye veryansın ediyor, fakat çaplarıyla orantılı olarak, bozuk plâk gibi hep aynı "Müreffeh Türkiye", "Nurlu Ufuklar", "Hele sabır, ya vatandaş!" paslarını tekrarlıyorlardı.

Sakarya ve Tunceli depreminde ölen vatandaşların daha sıcağı soğumadan Demirel ve Bakanlarının çıktığı Konya gezisi, temel atmaktan çok, propaganda amacı taşıyordu. Nitekim, başta Başbakan olmak üzere, ilk ağzını açan ya Muhalefete saldırdı, ya da "cek'li, "cık'lı, "cak"-lı vaadlerde bulundu. Demirel, daha gezinin başlangıcında, Sarayönü ilçesinde yaptığı bir konuşmada, sanki söylenecek hiçbir şey kalmamış gibi. Muhalefeti "kıskançlık"la suçladı ve,

"— Bu hizmet kervanı onlara rağmen yürüyecek" dedi.

Bu sözü duyan vatandaşlar, "ama, kervanın başının hayli dikkatli olması gerekir" şeklinde düşünmekten kendilerini alamadılar.

Başbakan, en firaklı konuşmasını Altınapa barajının açılış töreninde yaptı ve,

"_ Türkiye daha mâmur, millet daha bahtiyar olacak" dedi.

Hârika makineler

Aynı törende, AP iktidarının Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakara Refet Sezgin de bol potlu bir nutuk irad etti. Örneğin, barajın projelerinin 27 Mayıs devriminden önce, DP zamanında yapılmış olduğunu iddiaya kalkıştı. Halbuki, CHP Merkez Yönetim Kurulu üyesi, eski Enerji Bakanı Hüdai Oralın da açıkladığı gibi, barajın projelerinin Üçüncü İnönü Hükümeti zamanında yaplmış olduğunu bilmeyen yoktu. Oralın bu açıklamasından sonradır kî, Demirelin, Seydişehir konuşmasında sönmeyeceğini bildirdiği "kalkınma meşalesi"nin gazı birden bitiverdi. Bu arada, yine Hüdai Oralın Demirelin DSİ Genel Müdürlüğü şurasında yapılan May barajının proje ve inşaat hatası yüzünden su kaçırdığı iddiası ise cevapsız kaldı. Baraj, özellikle 1965 yılından sonra hızla su kaçırmağa başlamıştı.

Alüminyum ve civa fabrikalarının temel atma törenleri de barajın açılış töreninden az parlak geçmedi. Başbakan Demirel, buradaki konuşmalarında,

"— On yıl sonraki Türkiyeyi şimdiden tahayyül etmeye çalışınız. Buna zorlayınız kendinizi" derken, tören' yerinde bulunan pek çok kimsenin,

"— Fakirin ekmeği umut. Ye Memet, ye!" şeklinde mırıldandıkları duyuldu.

Bu arada, çok önemli bir olayı, töreni izlemekte olan gazetecilerin hemen hepsi atladı. Sadece Son Havadis muhabirinin yakaladığı bu "bomba olay" şuydu: Töreni izlemekte olan Sovyet Büyük Elçisi Smirnof, gördüğü manzara karşısında şaşırmış, kendi memleketiyle, AP iktidarı zamanında Türkiyede kaydedilen kalkınmayı düşünüyordu. Büyük Elçi, elbette ki Türkiyedekini beğeniyordu. Son Havadis, bütün gazetecilerin atladığı "bomba olay"ı şöyle verdi: "Orada bulunan Rus Büyükelçisi, şaşkın şaşkın bu hale bakıyordu. Öyle bir bakışı vardı ki, onun bu bakışından kendi kendine şunları mırıldandığı âdeta belli oluyor, yüzünden okunuyordu: 'Bu ne tatlı rejim Allahım. Bizde A dan Z ye kadar herkes silâh ve kelle zoru ile çalışır, ama hiç kimse böyle sabahın erken saatlerinden gecenin geç vakitlerine kadar, susuz, yemeksiz, toprak içinde, fakat neş'e ile gülerek, severek, isteyerek çalışmaz. Bu ne kuvvetli bir rejimdir ki, bu ne kuvvetli bir millî iradedir ki, insanları, idarecileri, başbakanları, bakanları, yarının mesut ve müreffeh Türkiyesi için çalışıyor, çırpınıyor..."

Fakat gazeteciler, Son Havadis

Protokolde bir "Sayın Bayan"

Nazmiye Demirel

Türkiye Cumhuriyetinde Protokoldeki sıranın Cumhurbaşkanı, Senato Başkam, Meclis Başkam, Başbakan, Muhalefet lideri.. şeklinde olduğu sanılırdı. T.R.T. -son zamanlarda, Demirel propagandasında pek gayretli oldu- bunun böyle bulunmadığını ispatlamış bulunuyor. Yahut da T.R.T.'nln kendisine göre' bir Devlet Protokolü var.

T.R.T.'ye göre, Türkiyede Başbakandan sonra gelen kimse "Bayan Nazmiye Demirci'dir. Bütün haberlerde, Başbakanın adını "Bayan Nazmiye Demirel" takip etmektedir. Ancak, bütün isimlerde, "Bayan Nazmiye Demirel'den sonra okunan Bakanlarda da, isimle beraber işgal edilen mevki veya makamın ne olduğu söylendiği halde "Bayan Nazmiye Demirel"İn resmi kimliği bildirilmemektedir.

Kim bilir, belki de T.R.T.'deki yağcılar henüz. Başbakan üzerinde bir "kudretli tesir "in sahibi olduğu bilinen "Bayan Nazmiye Demirel" için uygun sıfatı bulamamışlardır. Acaba, dinleyiciler arasında bir anket yapsalar..

Her halde, pek eğlenceli cevaplar alırlardı!

muhabirinin durumuna düşmedikleri için, üzülecekleri yerde sevindiler. "Kulağa sesler gelmek", herkese nasip olur şey değildi.

Konya törenleri bir de, yankesicilerin işine çok yaradı, özel otomobillerle Başbakanı izleyen ve böylece konvoydaki AP hayranı vatandaş sayısının kabarık görünmesine yardım eden yankesiciler, hayli iş tuttular. Eğer bir süre daha yakalanmamış olsalardı, özel sektör yatırımlarını destekliyecek kadar dünyalık toplayabilirlerdi.

C.H.P.

Fikrin kadrosuna doğru

(Kapaktaki toplantı)

Haftanın başında Pazartesi günü, CHP'nin, civardaki 12 ilden kadınları ve gençleri biraraya getiren değişik nitelikteki toplantısı Bursada, Tayyare Sinemasında devam ettiği bir. sırada, Başbakan Demirelin Bursaya geldiği duyuldu. İktidarın başı acaba, Bursaya niçin gelmişti? Bunun resmî cevabı şu idi: "Eserlere eserler katma" gezisinde bulunan Demirel, Bursada da bazı açılışlar yapacak, temeller atacaktı. Neredeyse çeşme açılışlarında bile bulunacak kadar kurdelâ kesme merakına kapıldığı görülen (Bak: YURTTA OLUP BİTENLER, "Hükümet") Demirel için bu, normal de sayılabilirdi. Ama yine de işin İçinde başka sebepler arayanlar oldu.

CHP toplantısını izlemekte olanlardan biri, Başbakanın gezisini izah için,

"— AP'liler, bizim bu çalışmadan ürktüler. Bursadaki havayı değiştirmek için, bir açılışı vesile edip, Başbakanı alelacele getirdiler" dedi.

O sırada Demirel, CHP toplantısının yapıldığı sinemaya çok uzak olmıyan bir yerde, parlak kalkınma nutuklarından birini irad etmekle ve CHP seminerine cevap vermekte meşguldü. Demirele göre, türk vatandaşına lider arayanlar, fukaralık ticareti yapanlar hüsrana uğrayacaklardı. Türk milleti, liderini kendisi çıkartmıştı. Demirel bununla, herhalde, zatını kastediyordu. Başbakanın gelişini AP'lilerin endişesi ile izah eden fikre karşılık, bu toplantıyı düzenleyenlerden biri olan CHP Sakarya milletvekili ve Merkez Yönetim Kurulu üyesi Hayrettin Uysal şöyle dedi:

"— Bunlar, bizim seminerlerden ilerde daha çok korkacaklar. Şimdi pek farkında değiller! Bu çalışmaların sonunda Türkiyede 20-30 bin kişilik, bilinçli ve heyecanlı bir kadro yetişmiş olacak ki, işte asıl o zaman korkacaklar. Ortanın Soluna iktidar yolunu açacak olan kadroyu yetiştiriyoruz.."

C.H.P. Genel Sekreteri, Bursalılar arasında
Yeni bir adım daha

Uysal, iddialı konuşmuştu. Ama büyük işlere girişenlerin, büyük projelerin sorumluluğuna katılanların iddialı konuşmaları bir bakıma da olağan ve hattâ yararlıdır.

Büyük proje

Bundan bir ay veya yirmi gün kadar önce CHP Genel Merkezindeki teksir makinesinde, 7 sayfa tutan bir rapor çoğaltıldı. Raporun başlığı şöyleydi: "Gençlik ve Kadın öncü liderleri ve Halk gönüllüleri projesi". Başlığın hemen altında sağ tarafta şöyle bir ibare vardı: "Projeyi hazırlayan: Hayrettin Uysal"

Türkiye Öğretmen Dernekleri Federasyonunun eski Başkam ve CHP Merkez Yönetim Kurulunun yeni üyesi Uysal, dinamik ve teşkilâtçı bir gençtir. Merkez Yönetim Kurulu, onun bu niteliklerini değerlendirmek ümidiyle görevi ona vermişti. Uysal, cesur, geniş kapsamlı, büyük hedefler güden bir proje hazırladı. Proje, Bülent Ecevitin, yeni Genel Sekreter seçildiği sırada bahsettiği "Halk gönüllüleri" kadrosunu gerçekleştirmeyi hedef alıyordu. Projenin giriş kısmında şöyle deniliyordu:

"Bu proje ile CHP'nin örgütünde etkin bir görev yapan Gençlik ve Kadın kollarımızın üyelerine Ortanın Solunda ekonomik ve siyasi bir eğitim vermek öngörülmüş ve aynı zamanda bu eğitimin ışığında Halk gönüllüleri yöntemiyle toplum kalkınmasına' olumlu ve yapıcı katkılarda bulunmaları düşünülmüştür."

Amaca varmak için şöyle bir mekanizma harekete geçirilecekti: En çok 15 ili içine alan bölge plânlamaları yapılacak, her bölgede, sıra ile, her il bir pilot merkez olarak değerlendirilecek, yetiştirme ve uygulama seminerleri düzenlenecektir. Bilim adamları ile tecrübeli politikacıların katılacağı bu seminerlere, bölgedeki illerden gençler ve kadınlar çağrılacaktır. Bu seminerlerde, Ortanın Solu politikası, Türkiyenin temel meseleleri, halkla münasebetlerde dikkat edilecek pratik noktalar üzerinde eğitim verilecektir. Yurt sorunlarına Ortanın Solu açısından bakma koşulları tartışılacak, örgütlenme usulleri tesbit edilecektir. Seminerlerde uygulamaya da yer verilecek, köylere, işçi kesimlerine, mahalle' kahvelerine dağılan seminerciler, öğrendiklerini pratikte deneyeceklerdir. Daha sonra bu seminerlere katılan ve eğitim gören gençlik liderleri, aynı seminerleri daha küçük çapta, kendi illerinde, hatta ilçelerinde yapacaklardır. Ve nihayet, istenen kadro meydana çıkınca, eğitim görmüş gençlik liderlerinden meydana gelen ekipler,

Türkiyenin çeşitli bölgelerinde ve kesimlerinde Halk gönüllüleri olarak faaliyete geçeceklerdir. Bu son safha gerçekleştirilirse, artık, Tür* kiyeyi sadece Bülent Ecevit ve 10 -15 arkadaşı değil, 20 - 30 bin kişiye ulaşan bilinçli bir kadro, sistemli şekilde taramağa başlıyacaktır. Bu kadro sadece particilik yapmıyacak, köy ve yurt sorunlarının çözümünde köylüye, vatandaşa pratik rehberlik yapmaya; okul, su, yol, sağlık hizmetleri ve kooperatifçilik gibi konularda yardımcı olmaya çalışacaktır. Köy kalkınma kampları kurularak, gönüllü rehberler buralarda çalışacaklardır. Bu tip çalışmadan güdülen amaç, projede şöyle açıklanmıştır;

"Amaç, türk köyüne Barış gönüllüleri ile giren unsurların yerini A nayasacı, halkçı, Ortanın Solu ülküsünün temsilcileri olan, ulusçu gençlik ve kadın liderlerimizin almasıdır. Ancak bu düşünce ve yöntemle türk yurdu ve türk köylüsü yabancı etkilerden, onun öz çocukları tarafından kurtarılır.."

Ve ilk seminer

proje tasvip gördü ve derhal uygulama hazırlıklarına girişildi. Başta Genel Sekreter Ecevit olmak üzere, Merkez Yönetim Kurulu ile Gençlik ye Kadın kolları, derhal faaliyete geçtiler. İlk pilot merkez olarak Bursa seçildi. Bursada düzenlenecek olan seminere Bolu, Sakarya, "Kocaeli, Tekirdağ. Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Kütahya, Eskişehir ve Bilecik illerinden çağrılacak gençler ve kadınlar katılacaklardı.

Dr. İbrahim Öktem ve Gençlik Kollarının böyle büyük bir atılışı çoktandır özleyen Genel Başkanı Erkin Topkaya, Bursadaki çalışmaları organize ettiler.

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Bursada Tayyare Sinemasında büyük denemenin ilk etabı, 47 genç ve 21 kadından müteşekkil 68 seminerci ile başladı. İlkokul veya ortaokul tahsilli olan seminerciler, halk arasından geliyorlardı; arzulu ve heyecanlı idiler.

Seminerin ilk konuşmasını CHP Genel Sekreter .Yardımcısı İbrahim Öktem yaptı. Türkiyede particilik çalışmalarında bir zihniyet değişikliğine ve yeni bir hamleye zorunluluk olduğunu ifade eden Öktem, Ortanın Solu politikası ile yarının yöneticilerini yetiştirmek üzere, Birinci Bölge Seminerinin düzenlendiğini bildirdi. Öktemden sonra Hayrettin Uysal, seminerin amacını ve kapsamım açıkladı. Bu sırada salona, büyük alkış ve tezahürat arasında Genel Sekreter Ecevitin girdiği görüldü. Ecevit, yaptığı konuşmada, Türkiyenin muhtelif bölgelerinde bu çeşit seminerlerin düzenleneceğini, bu seminerlerin Türkiyenin isteklerine uygun yeni politikacı kadrosu için okul yerine geçeceğini ifade etti.

"— Demokrasi, devrimciliğe, reformculuğa engel değildir. Tersine, halkı aldatanlara meydanı boş bırakmış olur. Halk, bütün sosyal ve ekonomik meseleleri anlar. Mesele, halka bunları anlatabilmektedir. Demokratik önderlik, ne kütlenin ardında körükörüne sürüklenmektir, ne de kütleyi kendi ardında körükörüne sürüklemeye kalkışmaktır. Nasıl, ticarette müşteri daima haklı ise, siyasette de halk daima haklıdır. Halk bazen kendi çıkarlarını göremiyorsa, bunları görememekte haklı veya mazur olduğu yönler vardır.."

Ecevit ve Topkaya Bursa toplantısında
Genç liderler yetişiyor

halkın desteği, reformcular için en büyük güçtür. Yeter ki, halkla anlaşmaya varılsın, halk ikna edilsin" diyen Ecevit, bu yolda Halk gönüllülerine şu öğütleri verdi:

"— Ortanın Solunda bir CHPyi halka tanıtmada en büyük hizmeti yapacak olan bu kadronun, bilgili olduğu kadar, halkla kaynaşmış halde bulunması da gereklidir. Halktan uzak politikacı ve önder, ne kadar bilgili olursa olsun, halka yaranı olamaz; hattâ zararlı sayılır. Çünkü,

Ecevit, konuşmasının sonunda, Türkiyenin bugünkü ortamında demokrasiye inanmış, devrimci, reformcu önderlere büyük ihtiyaç bulunduğunu ifade etti ve toplantıya katılanlardan, kendilerini bu önderliğe hazırlamalarını istedi.

Ele alınan konular

Beş gün devam eden seminerde konuşmacılar, seçilen temel konularda bilgi verdiler. İkinci gün konuşan Prof. Besim Üstünel, Türkiyenin kalkınma sorunlarını ve bu

sorunlar içinde Ortanın Solu politikasının değerini açıkladı. Kadınlar ve gençler hararetle not alıyorlar, torunları anladıklarını gösteren so rular soruyorlardı. İkinci gün, Grup Yönetim Kurulu üyesi ve Afyon milletvekili Murat Öner, toplum kalkın ması ve kooperatifçilik konusunda konuştu. Muammer Erten, Türkiyenin ana sorunlarını ve Ortanın Solu politikasını içine alan- bir konuşma yaptı. Seminerde tartışmalara da yer verilmişti. Seminerciler zaman zaman gruplara ayrılarak, halkla ilişkiler ve metod konularında tartışmalar yaptılar. Seminere katılanların en çok ilgilerini çeken, metod tartışmaları oldu. Bursalı bir genç, meyva müstahsilinin nasıl is tismar edildiğini anlattı; bu sömürme düzeniyle mücadele etmeğe kararlı bulunduğunu; en büyük ihtiyacının ise, mücadele metodunu öğrenmek olduğunu söyledi.

Dördüncü gün, seminerciler, çeşitli gruplar halinde, şehrin kenar mahallelerinde, köyden yeni gelmiş vatandaşlarla temas ettiler, uygulama çalışması yaptılar. Ayrıca, üç köye gidildi. CHP yöneticileri, bu uygulamalarda, halkla temas eden seminercileri izliyorlar ve sonra onları eleştiriyorlardı.

Son gün, genel olarak tartışma açıldı. Yöneticiler ve seminerciler karşılıklı fikir söylediler, çalışma

Biz

Başbakan Süleyman Demirel Konyanın Eğrigözünde yaptığı bir konuşmada, köylülere, birgün buzdolabı, çamaşır makinesi satınalabilecek duruma gelebileceklerini müjdelerken, C.H.P. Genel Sekreteri Bülent Ecevit de Bursada, bu amaca nasıl ulaşılabileceğini halka bir kere daha anlatıyordu.

O gün, Bursanın Tayyare Sinemasında, CHP'nin Birinci Bölgesel Halk Gönüllüleri Semineri vardı. "Patates fabrikası", "Cennetin anahtarı" vaadlerinden bıkmış olan vatandaşlar, CHP Genel Sekreteri Eceviti dinliyorlardı. Türk köylüsünü ağa ve köle, türk halkını zengin ve fakir ayırımlarından kurtarıp, büyük çoğunluğu, bu güzel, topraklar üzerindeki mağa ra hayatından çekip alarak, çıplak ayaklara ayakkabı, boş miğdelere, alınterinin karşılığında ekmek verdikten başka bacaları tüten, tencereleri kaynayan evlere buzdolabı, çamaşır makinesi, otomobil ve bütün uygar araçları akıl yolu ile sağlıyacak olan Ortanın Solu politikasını ekonomik ve sosyal bütün nedenleriyle ele alan Halk Günüllüleri Birinci Bölgesel Semineri büyük ilgi görmüştü.

Ben. şahsen. Başbakanın iyiniyetinden hiçbir zaman şüphe etmek istemem. Elbette ki, herkes gibi o da bu toplumun refaha kavuşmasını ister. Ama, türk köylüsü, bugün, emeği karşılığında karnını bile doyuramazken, aracı oyunları sebebiyle kendi ürününden ziyan edip, bunu halka intikal ettiren zenginlerin kölesi durumuna düşmüşken, buzdolabı ve çamaşır makinesinden söz etmek, bende, Başbakanın bu defa da Merihte geziye çıktığı etkisini uyandırdı. Ve bir kere daha anladım ki, istemek yeterli değildir bilerek istemek lâzım"dır. Herşeyden önce, türk halkının buzdolabına ve çamaşır makinesine gerçekten nasıl kavuşabileceğim bilmek gerekir.

İşte, Bursada, gençlik ve kadın öncü liderleri ve halk gönüllüleri yetiştirmek için düzenlenen Birinci Bölgesel Halk Gönüllüleri Seminerinin amacı, budur. Bu, Türkiyenin bugün içinde bulunduğu gerçekleri, ön - yargılardan ve art - düşüncelerden arınarak, dün» yadaki azgelişmiş ülkelerde, değişik yeril ve yabancı çıkar grupları tarafından bozuk plâk gibi tekrar edileduran köstekleyici tekerlemelerin kulakları bozan, görüşleri bulandıran parazitlerinden kurtularak görmek, öğrenmek ve halkın içine girerek, bunları halka içtenlikle öğretebilmek, yani kısacası, türk vatandaşı olarak Türkiyenin derdine bilinçli şekilde ulaştırabilmek demektir.

Semineri açan CHP Genel Sekreter Yardımcısı İbrahim Öktemin özlü bir şekilde belirtmiş olduğu gibi, ülkemizde, bugünkü particilik, ne yazık ki, yönetim kademeleri ölçüsünde fikre, prensibe dayalı olmaktan çok, partizan bir taassup duygusuna dayanmaktadır. Partiler sosyal ve ekonomik sorunları, gerçekleri balkımıza anlatacak, bunlara cesaretle çözüm yolu arayacak yerde, kendilerine taraftar kazanmak için bunları istismar edegelmişlerdir. Gerçi, modern anlamda siyasî partilerin başlıca görevlerin den biri, seçimlere katılıp oyları kazanmak ve bu yoldan iktidara gelmektir ama, iktidara gelmekten amaç da, ülke yararına işler yapmaktır. Bunun için de siyasî partilerin gene en büyük görevlerinden biri, ülkeyi gerçekten refaha ulaştıracak yollan arayıp bulmak, oy kaygusu dışında bunları dile getirebilmek, aynı zamanda, prensiplerden fedakâr lık etmeden, halkı, gerçekleri anlıyabilmesi için eğitmektir.

Seminerin amacı

CHP Kadın ve Gençlik kollan yöneticisi Hayrettin Uysalın öncülüğünde, Gençlik ve Kadın kolları yöneticilerinin hazırladıktan seminer, ülkemizin ekonomik ve sosyal yapı sorununu, Anayasa çalışmaları ile mevcut düzen sorununu, Ortanın Solu açısından devletçiliği, halkçılığı, aile plânlamasını, aracı sorununu ve, insanlararası ilişkileri ele alacak, bu konular, yetkili kişiler tarafından dile getirildikten sonra, temsilciler arasında, açık oturumlar şeklinde tartışı-

metodlarının ilk ölçü ve prensipleri tesbit edildi. Bundan sonraki büyük seminerin bölge merkezi olarak Diyarbakır seçildi. Bu çalışmalara, mevsimden de yararlanılarak, ara verilmeden, devam edilecektir. Bu, CHP için, gerçekten de önemli *bir* harekettir. 1957-60 devresinde, Gülek Genel Sekreterken, birkaç espriye ve slogana dayandırılan canlılık, şimdi tekrar, fakat çok değişik bir şekilde yaratılmaktadır. Bu defa hareket kuvvetli ve etraflı bir fikre, "Ortanın Solu"na dayanmakta ve çok geniş bir halk hareketi haline getirilmek istenmektedir. Ortam uygundur. Ecevit ve arkadaşları, Anadoluda yetiştirilmeğe ve bilinçli militanlar haline gelmeğe hazır onbinlerce heyecanlı insan tarafından karşılanmaktadırlar. Mesele, projeyi rafa kaldırmamakta ve inatla sonuca gitmek için çaba göstermektedir. Bu denemenin sonucu yalnız CHP için değil, Türkiye için de çok önemlidir. Türk halkı ya iyice afyonlanacak, ya da uyandırılarak kurtulacaktır. Anadolu uyanmağa hazırdır, bunun, belirtileri çoktur. Uysalın bahsettiği hedefe varılır ve Ortanın Solu hareketi 20-30 bin militana maledîlirse, başarıya çabuk ulaşılacaktır. Bu 30 bin Halk gönüllüsü, bilgi, heyecan ve yurt sevgisi biraraya geldiğinde çok şeyler yapabilir. Bu 30 bin önder, AP teşkilâtı

kazanacağız!

Jale CANDAN
CHP Kadın Kolları Genel Merkez Yönetim Kurulu Başkanı

lacak, enine boyuna işlenecek ve bu seminerlere katılan dinleyicilerin de, bundan böyle aynı konuları aynı yetkiyle başkalarına aktarmaları, halkın içinde "halk gönüllüleri" olarak çalışmaları sağlanacaktır.

Görülmektedir ki, "halk gönüllüleri" çalışmaları bugüne kadar ülkemizde alışılagelmiş politik çalışmalardan çok farklı, daha çok eğitim karakteri taşıyan bir çalışmadır. Bu tip çalışmalara batı demokrasilerinde, gene siyasi partilerin ve kişilerin öncülüğüyle, pek çok eğitim kurumu da katılmaktadır. Örneğin, 1967 baharında Almanyada, Hessen eyaletinde gezdiğim toplum merkezleri, gençlik kuruluşları, yüksek halk okulları, köy kadınını kalkındırma ve dinlendirme merkezleri ve çeşitli emekçi kuruluşları tamamiyle bu tip kurslar düzenlemekte ve yetişkinler, hattâ klâsik öğretim yapan okul çağındaki çocuklar, bu kurslardan geçerek kendi ülkelerinin gerçekleri İçinde, iyi vatandaş olmayı öğrenmektedirler» Bizde ise bu işi şimdiye kadar yalnızca, Amerikadan ülkemize gelen Barış gönüllüleri yapmış ve amerikan görüşlerine göre, bizde toplum kalkınması çalışmalarına kalkışmışlardır. Bunların arasında, Hükümetin de bildiği gibi, çizmeden çok yukarıya çıkan ve hattâ iç işlerimize fazlaca veya açıkça karıştıkları için geri gönderilenler olmuştur! Bunların içinde, gene, gerçek bir ülkücülükle, iyiniyetle, yalnızca toplum kalkınması amacıyla çalışan teiniz kimseler de çoktur. Ne var ki Barış gönüllüleri, Türkiyede, Amerikada öğrendikleri şeyleri uygulamaktadırlar. Oysa ki, burası Amerika değil Türkiyedir ve Türkiyenin, bugünkü ekonomik ve sosyal yapısı yanında, dostlarımızın hiçbir zaman dikkate alır görünmedikleri büyük bir tarihi, türklerin kendilerine özgü duyuş ve davranışları, kendi şartlan vardır.

Barış gönüllülerine karşı Halk gönüllüleri

İşte bunun içindir ki biz, gönüllülerimizin kendi içimizden çıkmasını istiyoruz. İstiyoruz ki gönüllü, amerikan üniversitelerinin zengin kitaplıklarında değil, alınteriyle yetiştirdiği ürününü ya çürütmek, ya da yok pahasına elden çıkarıp sürünmek durumunda olan türk köylüsünün sorunları içinde yoğrulmuş olsun ve kalbi onunla çarpsın. Biz, bu yoldan gerçeklere de, büyük halk kitlelerine de ulaşabileceğimize inanıyoruz. Gene inanıyoruz ki, bilinçli bir vatan sevgisi ve sorunlarımızın bilimsel yoldan aydınlığa kavuşturulmasıyla, üstesinden gelemiyeceğimiz güçlük yoktur.

Başbakan Demire!, köylüye, yalan zamanda buzdolabı ve çamaşır makinesi vadediyor. Ama hangi yoldan? Biz biliyoruz ki, bir emekçi köylü yılda 500 lira kazanıp, on çocuğunu bununla geçindirmeye çalışırken, ondan yararlanan bir aracı, 50 bin lirayı cebine indirmektedir ve buzdolabı da, çamaşır makinesi de, çocuğunu okutmak, doktor, avukat, belki birgün başbakan yapmak, bu düzen içinde sadece ve sadece onun hakkıdır. Biz gene biliyoruz ki, tanın işletmelerinin yüzde 72'si 50 dönümün çok altındadır; yani Türkiyede 10 milyondan fazla köylü, değil buzdolabı almak, akşamlan katıksız ekmek yemek zorundadır.

Bizim mücadelemiz sağda, solda, ortada hiçbir yabancı devlete karşı değildir. Biz, kendi kendimizi yetiştirmek, Atatürkün her bakımdan bağımsız Türkiyesinin gerçek sahibi olmak için mücadele ediyoruz. İsmet Paşanın "Ortanın Solu" parolası, Türkiye'de, bu anlamda ağızdan ağıza, kulaktan kulağa dolaşmaktadır. Engel çokmuş; olsun! Biz bu engelleri ve bu harekete karşı toplanan "ehlisalib"in ne paralarla, ne maddi güçle beslendiğini de pekâlâ biliyoruz. Biliyoruz ve yılmıyoruz! Çünkü, Ecevitin dediği gibi, "İnsanlık tarihi boyunca mânevi **güç,** maddî gücü daima yenmiştir". İnanıyoruz ki, zafer bizimdir, biz kazanacağız. Buna yalnızca inanmakla yetinmiyoruz; bunu bilimsel yoldan, hesapla ve kitapla biliyoruz.

gibi menfaat için çalışmıyacaktır. Belki bir kısmı politikaya atılacak, yarının liderleri olacaktır; ama büyük kısmı, mücadeleden sonra, kendi işinde, çevresinde kalacaktır. Fakat bunlar, yıllar sonra, 1967'lerdeki o "dar boğaz"dan Türkiyeyi geçiren, kara istismar düzenini âdil ve mutlu bir ortama çeviren büyük hareketin içinde mücadele etmiş olmanın gururunu ve şerefini taşıyacaklardır.

Dokunulmazlık

Geçmiş ola!

Bugünlerde bir AP'liye "Nasılsın? diye sormak oldukça tehlikelidir. Hele bu soru ayrı siyasî kanaatle bir kimse tarafından sorulmuşsa, o AP'li üzerinde mutlak surette küfür etkisi yaratmaktadır. îktidâr mensupları, eşekten düşmüşten beter haldedirler. Üstelik kabahat, tamamen kendilerinindir. Onlara, bugün içinde bulundukları durum çok önceden haber verilmişti. "Yapmayın, etmeyin, bu işle uğraşmayın! Hem, kendi elinizle bir kahraman yaratırsınız, hem de mabadınızın üstüne oturursunuz" denmişti. Hattâ, bu tavsiyeyi yapanlar arasında bazı akıllı AP'liler de bulunuyordu. Ne var ki, hatada direni imiş ve bugünkü durum meydana gelmiştir. Şimdi İktidar mensupları, şaşkınlık, Öfke ve kime saldıracaklarını bilememe gibi duygular içindedirler. Tabii, bu karmakarışıktık yeni hataları davet etmekte, yeni bozgun şartları otomatik olarak hazırlanmaktadır.

Bu perişanlık içinde öfkeden gözü dönmüş bazı yazar ve politikacıların himmetiyle iktidar, çok daha büyük bir gafa sürüklenmekte, Anayasa Mahkemesini karşısına almaktadır. Eğer, bu derginin basıldığı gün toplanacak olan AP Genel Yönetim Kurulu, deli bir dörtnal için eşinmeğe, tepinmeğe başlıyan kıratın dizginlerini kasamazsa, Türkiyeyi bekleyen, bir tozkoparan fırtınası olacaktır.

İktidara mensup kalemler ve politikacılar, Anayasa Mahkemesini karşılarına almakla kalmamaktadırlar. Meclisi toplantıya çağırmaktan, Anayasayı değiştirmekten, Anayasa Mahkemesini kaldırmaktan bile bahsedilmektedir. Kabahat sanki Meclis Başkam Ferruh Bozbeylideymiş gibi, onu düşürüp, yerine Hasan Dinçeri seçmekten demvuranlar dahi vardır. İktidar, kendi kudretini aşan yeni maceralara sürüklenmek istenmektedir.

AP'lileri deliye döndüren olay, Anayasa Mahkemesinin, TİP milletvekili Çetin Altanın dokunulmazlığını kaldırmak için Meclisin aldığı kararı iptal etmesidir. Anayasa Mahkemesi, bu iptal kararını geçen haftanın ortasında aldı. Dokunulmazlığın kaldırılması kararı, 4'e karşı 11 oyla usûlden bozuluyordu. Anayasa Mahkemesi Başkan Vekili Lûtfi Ömerbaş, saat 18.30'da alman karar hakkında şöyle dedi:

"— Karma Komisyonun partilerin kuvvetleri oranında kurulmamış olması nedeniyle, yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki Millet Meclisi kararının iptaline oy çokluğu ile karar verilmiştir. İşin esasının incelenmesine yer olmadığına ilişkin karar ise oybirliğiyle alınmıştır.."

Dili sürçen Başbakan

Karar, İktidar çevrelerinde bir bomba gibi patladı. Bundan sonra şaşkınlıklar ve gaflar birbirini kovaladı. En sakin ve ihtiyatlı demeci veren Demirel bile büyük bir pot kırmaktan kendini alamadı. Demirel, Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığının ertesi günü verdiği demeçte, "meselenin siyasî bir münakaşa konusu olmadığım; Anayasa Mahkemesinin, Meclisin bir kararında usûl noksanı bulduğunu, bunun Parlâmentoya ait bir iş olduğunu, icabı ne ise onun düşünüleceğini" ifade etti. Bütün bunlar, Demirelin, durumu soğukkanlılıkla karşılama gayretini ortaya koyuyordu. Ama Demirel, bu demecinde ağzından şöyle bir cümle de kâçırıverdi:

"— Anayasa Mahkemesi, suç var mı yok mu hususunda karar verme yetkisini haiz değildir!"

Galiba Demirel, derin hukuk bilgisini fazlaca zorlamıştı. Hükümet Başkanının, Anayasa Mahkemesinin vetkilerini tayine yeltenmesi garip bir etki yarattı. Gerçi Demirel, her konuda -yanlış da olsa- yetkiyle konuşmakta ihmal göstermemektedir ama, bu defaki vecizesi, kendisi başbakan sıfatını taşıdığı için, sükûnetle karşılanacak cinsten değildi. Hukukçular ve Anayasa profesörleri arasında, Başbakanın talihsiz cümlesi tenkide uğradı. Anayasa Profesörü Bülent Nuri Esen, Anayasa Mahkemesinin, Anayasanın tekmil hükümlerini hakim kılmak için gerekli kontrolü yapmakla görevli olduğunu, kendi yetkisini kendisinin tayin edeceğini ifade etti ve şöyle dedi:

"— Cumhuriyet Hükümeti Başbakanının veya Devlet Reisinin, yahut da Parlâmentonun veya bir baş-

T.C. Anayasa Mahkemesi
Bağdattan dönen yanlış hesap

ka yargı merciinin Anayasa Mahkemesinin yetki sınırını tayin etmeğe kalkışması, Anayasaya aykırı düşer. Herhalde Başbakan, bir dil sürçmesi ile Anayasa Mahkemesinin, suç mevcut olup olmadığına karar veremiyeceğini söylemiş olsa gerektir?."

Mesele, Anayasa Profesörünün nâzik üslûbu ile bir "dil sürçmesi"-ne bağlandı ve sonra da, başlıyan daha büyük gaf serisi içinde uyudu.

AP'li basınla iktidar çevrelerindeki tepkiler birkaç gün bütün memleketi eğlendirdi. Neler yazılmadı, neler söylenmedi ki!.. Tabii, en büyük çamları devirmekte "Tonton", birinciliği kimselere bırakmadı. O asap bozukluğu ile yazdığı bir yazıda, Çetin Altanın yazılarından şikâyet ederek şöyle soruyordu:

"... Meclise gelen dosyasındaki yazısında: 'İktidarın iri itlerinden biri..' diyor. Kim bu iri it? Başbakan Demirel mi?"

Bir küfür duyunca hemen Başbakanı hatırlaması, Tontonun eski, münasebetsizliklerini de çok geride bırakmıştı.

Zafer ve Son Havadis başyazarları ise, Karagözle Hacivat misali, birbirlerini ,aynı gün çıkan makaleleriyle yalanladılar. Mümtaz Faiz Fenik, Anayasa Mahkemesinin kararı ile iktidarın uğradığı büyük yenilgiyi hafifletmek için tevile sapıyor, "Partinin değil, Meclisin kararı" diyor, ıkınıp sıkınarak, Meclisin kararına Hükümetin müdahale etmediğini, İktidarın ilgisi olmadığını ispata çalışıyordu. Füruzan Tekil ise, ayni gün Zaferde, "TİP ve Çetin Al--an, maçın birinci raundunu kazanmış bulunuyor. Ancak, daha başka raundlar vardır" diyordu. Ona göre bu, bir maçtı ve bu raundu kaybeden İktidar, neticede kazanacaktı.

Hedef: Anayasa Mahkemesi!

Sonra, "yenilgi mi, değil mi?" tartışması bir yana bırakıldı. Zira, işin 'saklanacak, gizlenecek tarat; yoktu. AP İktidarı, dokunulmazlık meselesinde bal gibi bozum olmuştu. Hezimetin öfkesiyle bir kabahatli aramağa başlandı ve hemen de bulundu: Anayasa Mahkemesi!. Önce dolaylı olarak ve usulden, sonra açıktan ve sert şekilde, bu müesseseyi hedef alan saldırılar başladı. Millî iradeden demvuruluyor, Meclisin itibarının mahkeme kararlarının Üzerinde olması gerektiği -sanki herkes cahilmiş gibi- iddia ediliyordu.

Meclisi ve AP Grupunu münferit müracaatlarla toplantıya çağıranlar oldu. Son birkaç gün içinde Meclisin toplantıya çağrılması fikrine taraftar kazanmak için açıktan bir faaliyet başladı. Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli, şahsî takdir hakkını kullanarak, Meclisi toplantıya çağırmıyacağını belli etmişti. Hem, ortada, gerekli 90 imza da yoktu.

Aslında, bu 90 imzanın sağlanması da pek kolay görünmemektedir. Milletvekillerini tatilden geri getirmek, deveye hendek atlatmaktan kolay değildir. Ama buna rağmen, bölgelerine giden ve orada seçmenlerinin karşısında sıfıra yaklaş--ş bir itibar teinde kalakalan iktidar milletvekilleri, iş yapar görünmek için, Meclisin olağanüstü toplantısını talep eder görünmek zorundadırlar. Bozbeyli bu işe yanaş-, mayınca da, kulislerde onun bir daha başkan seçilmiyeceği, yerine Süleyman Beyin de istediği kimsenin, Hasan Dinçerin aday gösterileceği fısıldanmağa başlanmıştır.

işin doğrusu, Meclisin olağanüstü toplantısından bu kadar fazla bahsedilmesi, İktidar mensupları için yeni bir açmazdır. Çünkü, eğer Meclîsi toplıyamazlarsa, bir beceriksizlik daha yapmış olacaklardır. Aynı şekilde, Anayasa değişikliğinden bahsetmenin de böyle bir sakıncası vardır. Ama, bunun böyle olduğunu görmek için, basiretin bağlanmamış olması gerekir.

Kuru gürültü, hiçbir şeyi halletmemektedir. Meclis komisyonlarının, Güven Partisi kurulduktan sonra, Anayasaya uygun nitelikten çıkmış olması, İktidar için pek kötü bir gerçektir. Anayasa Mahkemesi, dokunulmazlıkla ilgili Meclis kararını bu yüzden bozmuştur ve yanlış kurulmuş komisyonlardan geçerek kanun haline gelmiş bütün metinler için aynı tehlike mevcuttur. Yetki Kanunu, İkinci beş yıllık plân, Hacettepe Üniversitesi Kuruluş Kanunu, iptal tehlikesiyle karşıkarşıya bulunan kanunlar arasındadır.

Doğrusu ya, bu Meclis ve bu İktidar çok başardı ve becerikli bir çalışma devresi geçirmiştir!

Şu günlerde en çok anlatılan fıkra, bindiği dalı kesen adamın hikâyesidir. Bilindiği gibi, bindiği dalı kesmeğe çalışan adama Nasreddin Hoca, "Kesme oğlum, düşersin!" demiş ve dinletememiştir. Ama kısa bir süre sonra dalla birlikte yere inen adam, Hocayı bulmuş ve "Aman Hocam, düşeceğimi bildin; o halde, ne zaman öleceğimi de bil!" diye yalvarmıştır.

Kulağa Küpe

Biraz ihtiyat sayın Bayım!

Milliyet yazıyor. Milliyette bir de resim: Demirel ve elinde bir hıyar.

"..M.P. Milletvekili İsmet Kapısız bu, sırada Başbakana bir salatalık vermiş ve Muhalefetin mahsulünü size ikram ediyorum' şeklinde konuşmuştur. Başbakan da salatalığı soyup yerken, 'Dip tarafının Muhalefet kadar acı olduğunu' söylemiştir."

Bir Başbakan böyle milletvekilini, olsa olsa, tersler. Kaba nüktesine katılmaz.

Sonra bakarsınız adama: "Herkesin elindeki..." diye de sesleniverirler!

Lâtin Amerika

Karanlık yarınlar

Geride bıraktığımız hafta içinde Birleşik Amerikadaki ırk kavgası, ülkenin orasında burasında bütün hızıyla sürüp gider, hattâ Başkan Johnson'un oturduğu Beyaz Evin birkaç blok ötesindeki Washington Harlemine de sıçrarken, Kübanın başkenti Havanada da bir siyah adam, büyük toplantı salonunu dolduran yüzlerce dinleyici karşısında elini kolunu sallayarak yaptığı konuşmada,

"— Artık amerikan siyahları için ayaklanma zamanı gelmiştir. New York ve Kaliforniyadan Kanada ve Meksikaya kadar bütün amerikan ülke ve kentlerinde yaşayan siyahlar, ırkçılığa, emperyalizme ve baskıya karşı kurtuluş savaşı açmalıdırlar" diyordu.

Aynı adam, bu konuşmasından sonra yaptığı bir basın toplantısında daha da ileri gidiyor ve amerikan zenci lider Malkolm X'in intikamının alınması için, Başkan Johnson ile İngiltere Başbakanı Harold Wilson'un katledilmesine bile taraftar olduğunu söylüyordu.

Yaptığı konuşmalar amerikan ve ingiliz kamuoyunda büyük tepkiler uyandıran bu siyah adam, Birleşik Amerikadaki "Siyah Kuvvet" hareketinin en ateşli liderlerinden Stekely Carmichael'di. Carmichael, Kübaya, geçen hafta Havanada çalışmalarına başlayan Lâtin Amerika Dayanışma Teşkilâtının toplantısına katılmak üzere gitmişti. Bilindiği gibi, Küba lideri Dr. Fidel Castro'nun patronluğu altında ve doğuştan çeteci Che Guevaranın çeşitli Lâtin Amerika ülkelerinde örgütlemeye çalıştığı bildirilen gerillacılar tarafından kurulan bu teşkilât, 1966 Ocağında gene Havanada toplanan Üç Kıta -Asya, Afrika ve Lâtin Amerika. Dayanışma Konferansına katılan 27 Lâtin Amerika devletindeki çeteci kuruluşları kapsamaktadır ve amacı, Lâtin Amerikada, silâhlı ayaklanma da dahil, çeşitli yollardan, devrimci ve anti-emperyalist bir kurtuluş mücadelesi yürütmektir.

Devekuşu politikası

Başta Che Guevara olmak üzere, bütün Lâtin Amerika ihtilâlcilerinin, Birleşik Amerikanın, Vietnamda yürütmeye çalıştığı savaşta uğradığı başarısızlıklardan cesaret aldıklarına hiç şüphe edilemez. Gerçekten, olağan bir savaşta, elindeki korkunç güçle kendisine bütün kafa tutacakları birkaç gün içinde ezebilecek durumda olan Birleşik Amerika, iş çete savaşına gelince, ümitsiz bir çırpınmadan öteye gidememektedir. Bu gerçeği anlayan Lâtin Amerika ihtilâlcileri, şimdi, bütün güçleriyle, Birleşik Amerikayı kendi kıtasında çıkarılacak çete savaşlarıyla uğraştırmaya ve böylece, alabildiğine zayıf düşürmeye çalışmaktadırlar. Bir zamanlar Castro'nun sağ kolu olarak bilinen ve son günlerde esrarlı biçimde ortadan kaybolan Che Guevaranın bu amaçla çeşitli Lâtin Amerika ülkelerinde gerilla örgütleri kurmakta olduğu ileri sürülmektedir. Bu söylentinin doğruluk derecesi kesinlik-

Bir doktor lâzım, ama..

yararsızlığı dünyaca bilinen bir Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri çıkıyor, hem de birkaç gün içinde birbiri üzerine iki defa, "Vietnamdaki çatışma bir komünist tertibi değil, bir ulusal bağımsızlık mücadelesidir. Birleşik Amerika bu gerçeği anlamadıkça, üçüncü dünya savaşı kapımızın eşiğindedir" diyor,

Washington'a yakınlığı ve bağlılığı dünyaca bilinen bir Japonya Başbakanı çıkıyor, Doğu Avrupa ülkelerine yaptığı uzun bir geziden sonra, "Vietnamda barış görüşmelerinin başlayabilmesi için Birleşik Amerikanın, Kuzeye yaptığı hava akınlarını durdurması gerektiğine kesinlikle inandım", diyor.

Eloğlu bu, söylüyor ama, dinleyen kim? Bu sözler üzerine önce bir sürü kem-küm, onun arkasından gelsin daha çok deniz piyadesi, gelsin daha yoğun bombardımanlar...

Hani sararsınız ki, Washîngton'da oturanların kulağı birşey duymuyor.

İnsanın, **ister** istemez, Washington'dakilerin bir kulak doktoruna gözükmeleri gerektiğine inanası geliyor.

Ama, yalnızca bir kulak doktoruna mı dersiniz?

le bilinmemekle beraber, bilinen birşey varsa o da, Bolivya, Venezuela, Guatamala, Kolombiya ve Peruda bir süredir oldukça iyi örgütlenmiş bir gerilla faaliyetinin varlığıdır.

İşin dikkati çeken yönü, Sovyetler Birliğinin, kendisini ve Lâtin Amerikan komünist partilerini bu gerilla faaliyetinin içine sürüklememek için gösterdiği büyük dikkattir. Lâtin Amerikadaki aşırılar tarafından izlenen bu "silâhlı devrim" politikasının, kendisinin, Birleşik Amerika, hattâ Lâtin Amerikanın bazı ülkeleriyle kurmak istediği çeşitli siyasal ve ekonomik ilişkilere zarar vereceğini düşünen Moskova, devamlı olarak, Castro'yu daha ihtiyatlı olmaya çağırmaktadır. Bunun yanısıra, Sovyet yöneticilerinin, lâtin amerikalı ihtilâlcilerin yanında yer alarak Birleşik Amerika ile tıpkı 1962 Küba buhranında olduğu gibi yeniden karşıkarşıya gelmek istemedikleri de ortadadır. Öteyandan, Lâtin Amerika komünist partileri de Moskovanın bu dikkatli politikasını aynen benimsemişlerdir. Geçen hafta Havanada çalışmalarına başlayan Lâtin Amerika Dayanışma Teşkilâtı konferansına katılan tek komünist lider, Uruguay Komünist Partisinin hem Moskova, hem de Küba ile iyi geçinmesini beceren başkam Rodney Arismendi'dir.

Lâtin Amerikada bugün eğer çete çalışmaları çeşitli yönlerden gelen baskılara ve frenleme gayretlerine rağmen durmadan gelişiyorsa, ortada bu çalışmalar için pek elverişli bir sosyal ve ekonomik ortam var demektir. Bu ortamı değiştirmeye çalışmadan yalnızca polis tedbirleri ve askerî müdahale tehditleriyle ortalığı yatıştırmak istemek, avcıyı görünce kafasını kuma gömüp saklandığını sanan devekuşlarının yaptığından pek farklı bir davranış olmasa gerektir.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

ORTADOĞU — Kısa süren bir savaştan sonra hemen diplomasi alanının çıkmaz sokaklarına dökülen Ortadoğu buhranı, iki ayı aşkın bir süredir, bu sokaklarda yalpalayıp durmaktadır. Büyük devletlerin, tarafları zorlayacakları bir çözüm yolu üzerinde anlaşamamaları, büyük ölçüde, İsrailin işine yaramıştır ve İsrail, şimdi işgal ettiği topraklan bir koz olarak kullanarak, arapları kendisiyle görüşmelere zorlamaktadır. Buna karşılık, aralarındaki görüş ayrılıkları ne olursa olsun, arap devletlerinin hiçbirinin İsraili zorla tanımaya niyeti olmadığı anlaşılıyor. Nitekim, geçtiğimiz hafta, buhranın patlak vermesinden bu yana İkinci defa olmak üzere toplanan arap Dışişleri Bakanları, Hartumda, bu konuda tam bir anlaşmaya varmışlardır. Ancak, savaş sırasında İsraile yardım ettiği ileri sürülen batılı devletler karşısında izlenecek politika konusunda araplar arasındaki anarşi, bütün şiddetiyle sürüp gitmektedir. Bilindiği gibi, başta Suudî Arabistan, Kuveyt ve Libya olmak üzere, bazı petrol üreticileri, bu devletlere karşı uygulanan petrol ambargosunun kendi ekonomilerini zarara sokmaktan başka hiçbir şeye yaramadığım ileri sürerek, artık bu ambargonun kaldırılmasını istemektedirler. Hartumda toplanan Dışişleri Bakanları bu konu üzerinde bir karara varamadıkları için, ambargo sorununu, Maliye ve Ekonomi Bakanlarının yapacakları başka bir toplantıya bırakmışlardır. Petrol konusunda Mısır, Irak, Suriye ve Cezayir gibi aşırı uçlardan ayrılan Libyanın buna karşılık verdiği küçümsenemeyecek taviz, ülkesindeki amerikan üslerinin hemen kapı dışarı edileceği teminatıdır.

YEMEN — İsrail karşısında uğradığı yenilginin Mısırın Yemen politikası üzerinde önemli etkileri olacağı anlaşılmaktadır. Gerçekten, vurucu gücünün hemen hemen tamamım Sina çöllerinde kaybettikten sonra, Kahirenin Yemendeki kuvvetlerinin önemli bir kısmını geri çekmeye başladığı zaten uzun bir süredir söyleniyordu. Geçen haftanın başında da, Mısırın, Yemende tuttuğu askerlerin -ki sayısı Kahire kaynaklarına göre 25,batılı kaynaklara göre 70 bin kadardır-giderlerini karşılamak için yemenli cumhuriyetçilerin yardımım istediği açıklanmıştır. Aynı açıklamaya göre, eğer yemenli cumhuriyetçiler bu giderlere katılmak istemezlerse, Başkan Nasır, Yemendeki Mısır askerlerini geri çekmeyi düşünmektedir. Bu açıklamanın hemen arkasından, Başkan Nasıra yakınlığıyla tanınan "El Abram" gazetesi, Mısır Hükümetinin, Yemende dört yıldır devam etmekte olan iç savaşı sona erdirebilmek için Suudi Arabistanı 1965 Cidde anlaşmasını uygulamaya çağırdığım bildirmiştir. Hatırlanacağı gibi, Başkan Nasırla Kral Faysal arasında imzalanan bu anlaşma, Mısır birliklerinin zamanla Yemenden çekilmesini, buna karşılık, Suudi Arabistanın da imamcılara yaptığı yardımı durdurmasını öngörmekteydi. Fakat Ciddede verilen sözleri sonradan kimse tutmamıştır. Şu satırların yazıldığı şurada alınan haberlere bakılırsa, Suudî Arabistan Hükümeti şimdi, Mısırın bu önerisini dikkatle incelemeye hazırlanmaktadır.

BUNLAR DA OLDU

Tüli'den haberler

Yanık Lady

geçtiğimiz hafta, Yeşilköy kıyısının en güzel evinde, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Cüneyt Gökçer ile eşi Ayten Gökçer şerefine bir parti verildi. Evsahibesi Mefkure Şerbetçi, "My Fair Lady" komedisini alkışlayan yüz kadar dostunu, sanatçı karı-koca ile dostça bir gece geçirmeğe çağırmıştı. Davetliler arasında, fazla kilolarını attıktan sonra Orson Welles'e benzemeyen, ama eski yakışıklılığım yeniden kazanan Tıp Fakültesi Dekanı Cihat Abaoğlu, İrfan Cerrahoğlu, Reşit Egeli, Nihat Bekdik, Aziz Borovah, İsmail Sarper, Kemal Sarper, İsmet Özbek, Fehmi Behlil, Necdet Aktay, Fuat Mirel, Cenan Sılan, Selâhattin Beyazıd, Sedat Erkoğlu, eşleri ve çocuklarıyla birlikte, İstanbuldaki seri partilerin alışılmış kalabalığı da vardı. Ayten ve Cüneyt Gökçer çifti, alışılmış kadronun dışında kaldıkları için, herkes onların etrafını çevirdi. Ayten Gökçer, güneşten yanmış, yanık bir lady olmuştu. Kocasıyla beraber türküler ve şiirler söyledi, partinin keyfini en çok o çıkardı.

"My Fair Lady"yi selâmlamak için verilen ziyafette bütün kadınların birbirinden şık olduğu tahmin edilebilir. Evsahibesi Mefkure Şerbetçi ile İstanbul sosyetesinin imparatoriçesi Nilüfer Sarper, portakal rengi elbiseler giymişlerdi. Zübeyde Aktay, kırmızı elbisesiyle, İstanbulun şık giyinen kadınlarından biri olduğunu o gece ispat etti.

Diplomatlar dinleniyor

Ortadoğudaki buhran, Türkiyenin Suudi Arabistan Elçisi Necdet Özmen ile Suriye Elçisi Bedii Karaburçaka tatil fırsatı vermedi ama, eşleriyle çocukları İstanbuldalar. Avrupadaki elçilerimizin birçoğu da İstanbulda. Veysel Versan, İsmail Erez ve Moskova Büyük Elçisi Hasan Işık grupuna yakında Londra Büyük Elçisi Halûk Bayülken de katılacak. Genel Sekreterliği zamanında fazla çalışmaktan sık sık sürmenaj olan Halûk Bayülken, Londrada da ayni tempoyla çalıştığı için iyi bir tatile ihtiyacı var. Elçiliğin öteki mensupları, Müsteşar Ecmel Barutçu ile Akgün Kıcıman ise hızlı çalışmalara ara verip, Marmaranın maviliklerinde dinlenmeğe başladılar bile. Paris Büyük Elçimiz Nurettin Vergin İstanbulda değil, fakat İstanbulda da, Ankarada da adı çok geçiyor.

Diplomatlarımız konuşmayı, hele de dedikoduyu pek sevdikleri için, biraraya geldikleri zaman, asıllı-asılsız laflamaktan, hattâ yeni kararnameler imzalamaktan geri kalmıyorlar. Yeni bir kararnamede yer alacak büyük elçilerin başında da Genel Sekreter Zeki Kuneralp geliyor. Kuneralp, merkeze geleli ancak bir yıl oldu. Bir yılda, hiç bir genel sekreter, adı Zeki Kuneralp de olsa, Bakanlıkta bir değişiklik yapamaz. Üstelik Zeki Kuneralp, bu bir yılı koltuğunda iğreti oturarak, herşeye karşı pasif davranarak geçirdiği için bazı çevreleri hayal kırıklığına uğrattı. Bu yüzden onlar, Kuneralpin Genel Sekreterlikten ayrılmasına üzülmeyecekler. Fakat yerine kimin oturacağını çok merak ediyorlar. Birleşmiş Milletlerdeki Büyük Elçimiz Orhan Eralpin genel sekreterliği reddettiği söylendiği için, diplomatlar çevresi, şimdi, bir genel sekreter aramakla meşgul. Zeki Kuneralpin de Brüksele, NATO'ya gideceği söyleniyor. Ama, Muharrem Nuri Birginin ne olacağını kimse bilmiyor. Kimbilir, belki o da, Pariste satınaldığı eski ve şirin apartmanına yerleşir?

Cihat Abaoğlu, eşi ve Mefkure Şerbetçi
Kokteyl parti deyince...

Kolejliler "Piknik partisinde

Amerikan Kolejinde okuyanların bir özelliği de, değişik partiler vermeleri olsa gerek. İstanbul sos-

yetesi her gece bir başka partide buluşup şıklık yarışı yaparken, Robert Kolejden Vedat Yerlici ve eski bir kolej mezunu olan eşi Esen Yerlici de Caddebostandaki evlerinin bahçesinde bir "Bitnik partisi" düzenlediler. Bu partinin misafirleri, şık elbiseler yerine, bitnik modasının partal elbiselerini giymişler, saçlarını da berberde taratmamışlardı, fakat iyi bir bitnik olabilmek için az yorulmadılar.

Bitnik modasını, çocukların, anne ve babalardan daha iyi bildiğini bu parti de gösterdi. Partinin başarı kazanan bitnikleri hep, çocuklarının gömlekleri ve pantalonlarıyla gelmişlerdi. İstanbulun yakışıklı ve sükseli erkeklerinden Fehmi Behlilin, sarı peruku, gözlüğü ve mandoliniyle londralı bitniklerden çok az farkı vardı. Dışişlerinden Rahmi Gümrükçü ve eşi ise "Bitnik partisi"nin diplomatik havasım veriyorlardı, ama Caddebostana gece yarısından sonra geldikleri için sükseleri kısa sürdü.

Kadın yogistler

İstanbulun sayılı işadamlarından Fuat Bezmen, ikinci evliliğinin arefesinde yeni bir felsefeyle ortaya çıkmış, gazetelere beyanat vererek, yogonun faziletlerini anlatmıştı.. Şimdi yogoculuğu ne âlemde, belli değil ama, attığı tohum filizlenmiş durumda. İstanbulda birçok kişi, artık yogoyla uğraşıyor. Bu sporun çok moda olduğu klüplerden biri de Modadaki Lozan Klübü. Falih Rıfkı Atay filan yogo yapmıyorlar ama, yazar Haldun Taneri, kuvvetli bir kişiliği olan eşi Leylâ Taneri, İstanbul Üniversitesinden Prof. Moranı, TİP'li bir kadın avukatı, lotus gösterileri yaparken görmek mümkün. Lozanın yogistleri, bu sporun felsefesini de iyice benimsemişler, özel sohbetlerinde de yalnız yogodan bahsediyorlar.

Kayakçı kadınlar

İstanbulda su kayağı da yogo kadar ilgi çeken bir spor. Bu modayı Türkiyeye, Haydarâbadın genç Nizâmı Bereket Cah getirmişti. Şimdi Boğaz ve Marmara, kayakçılarla dolu. Güzel kayak yapan kadınların başında, Hanzade Sultan geliyor. Prenses Esra Bereket Cah, Emin ve İlter Çiftçinin "kızları Esen Çiftçi, Yeniköyden Cenap Pekiş, Filiz Sabuncu da su üzerinde güzel kayan kadınlar ve gençkızlardan. Bu su kayakları deniz trafiğini epeyce aksatıyor ama, mavilikleri köpürterek ilerleyen modern su perilerini seyretmekten de hiç kimse şikâyetçi değil.

"İç bade, güzel sev.."

Başbakan Süleyman Demirel, Türkiye'de 26 milyon özel sektör mensubu bulunduğunu açıklayınca, şair-fıkra yazarı, yani "kalem erbabı" Mehmed Kemale de ilham gelmiş olacak ki, gazeteciliği bırakıp, Ankarada Bayındır sokakta bir meyhane açtı: "Kalem"! Mehmed Kemal, bugüne kadar, müşteri olarak meyhanelerde -örneğin "Üç Nal'da, "Kürdün Meyhanesi "nde, "Yorgun Savaşçılar" da, "Gül Ağacı"nda, belki "Mantar" da. görmeyi arzuladığı özellikleri burada biraraya getirmiş. "Kalem", sessiz ve ağaçlıklı Bayındır sokakta sade, temiz ve en önemlisi, ucuz bir yer. Şairler, yazarlar, politikacılar, gazeteciler çevresinin yeni karargâhı, "Kalem" olmuş. Son günlerin "Gül Ağacı"nın ve "Yorgun Savaşçılarının müdavimleri şimdi "Kalem"e devam ediyorlar. Kimler yok ki!. Muzaffer Karanlar, Fethi Giraylar, Sermet Çağanlar, Osman Akollar, Hürrem Ar-anlar, Mahir Oruçlar, Ömer Faruklar, daha daha Hakkı Torunoğlu ve Güneri Civaoğlular ve daha kimler, kimler, Ankara akşamlarının zevkini Mehmed Kemalin "Kalem"-inde çıkaranlar arasındalar.

Mehmed Kemal, herhalde, bîr yandan dostlarıyla "muhabbet" ederken, bir yandan da milyoner olmanın denemesini yapıyor olmalı. Hadi hayırlısı...

Bu yılın moda şapkaları
Şapkacılar da kazanmalı!

Moda

Seç seç al!

Colette'in bir kitabında güzel bir söz vardır: Kendinden emin olmayan ve aynada uzun uzun kendini seyreden bir kadına bir başka kadın, içtenlikte şu sözleri söyler: "Sizi değiştiren herşey size yakışır".

Modanın büyük özelliği, insanları, özellikle kadınları değiştirmesidir. Bazı kadınlar, haklı olarak, yenilikten korkarlar; ama her yemliğin her tipe göre ayarlanması, uydurulması mümkündür. Zaten bu-ttun içindir ki son yıllarda moda, "yaşıyan moda" sıfatını almıştır. Modanın taçsız kralları, bütün dünyadaki kadın tebalarına, eskisine kıyasla büyük bir özgürlük tanıyarak, mutlak hükümlerden vazgeçmiş, geniş sınırlar içinde, kadın?; seçme hakkını da tanımışlardır. Örneğin, 1967-68 kışında pullu, işlemeli, çok parlak, çok kısa ve dümdüz gece elbiseleri pek modadır ama, bu tipi giyinmek istemiyen kadın, kendisine bir gece smokini seçip bu tarzı tercih edebilir. Gece smokini, parlak siyah kumaştan yapılmış yuvarlak bir etekli ceketle - hiç şaşmayın- pantalon takımıdır. Bu takımı, beyaz bir bluz ve uzunca takılmış, ayni boyda renk renk incilerden meydana gelmiş bir kolye tamamlamaktadır. Zaten geçen yıldanberi, parisli birçok çık kadın. Correges'in ortaya attığı bu modayı benimsemiş ve gece klüplerine pantalonla gitmeye başlamıştır. Ama belki, bu pantalonlu smokin takımı da fazla cüretli bulunabilir. Fakat korkulmasın: daha kolayı da var. Bu mevsim pantalonsuz, kısa etekli, uzun ceketli, bol düğmeli, cepli, biraz spor görünüşlü, parlak kumaşlardan yapılmış, sade gece tayyörleri de çok modadır. Bunların da etekleri, çoğunlukla plili ve geniştir ama, kabartılarak değil, yapışık olarak giyilmektedir. Dahası da var: İnce kumaştan yapılmış dümdüz bir şömizye, daima modadır.

Gene, mevsimin modası, siyah ve küçük bir elbisedir. Bu siyah elbise, çoğunlukla küçük bir beyaz yaka, beyaz kol kapakları ile canlandırılmıştır. Bu elbiseyi sokakta bile giyinmek mümkündür, ama bazı kimseler siyah giyinemezler. Zira siyah, bazılarını sertleştirir. Siyahın giyileceği yere, bu yıl, açık renk yünlüden yapılmış, hattâ kareli, kemerli, iç açıcı, robalı, düz, tüp biçimi, evaze veya pli-kaşeli, plili bir elbise de giyinmek mümkündür.

Daha da neler, neleri

Yeni modada daha çok şey var! Örneğin uzun, klâsik erkek muşambaları bu yıl modadır. Bu uzun empermeabllerle, istenirse, erkek gibi pantalon da giyinilebilir. Ama, eğer istenirse, gene pantalonla kısa bir empermeabl yağmurluğu tercih etmek de mümkündür.

Yılın bir başka modası da, kolsuz paltolardır. Kalın kumaşlardan yapılmış olan bu tam kolsuz ceketler, daha çok, mini-manto boyundadır ve kalın sveterlerle, pantalonla giyilmektedir. Böylece, hareket rahatlığı sağlanmış olmaktadır. Hele araba kullanan kadınlar için, ısıtıcı kumaştan dikilmiş, tam kolsuz bir mini-palto, ayni renk pantalonu ve kalın ısıtıcı sveteri ile, biçilmiş kaftandır.

Sonra, Charles Mauret'nin ünlü, kısalıp-uzalan paltosu gelmektedir. Yani, bir manto hem kısa giyilmektedir, hem de uzun... Bu manto, kalın, koyu renkli bir kumaştan yapılmıştır. Cepli, çift düğmeli, yani kruvaze ve erkek yakalıdır. Normal boyu dizin üstünde bitmektedir ama, değişiklik olsun diye, gizli düğmelerle eklenen bir parça sayesinde, mantonun boyu ayak bileklerine kadar uzamaktadır. Bu uzun manto çizme ile giyildiği için ba-

cakları görmek mümkün değildir. Ama, giyen bundan sıkılırsa veya görenlerin sıkıldığını hissederse, bir küçük fermuar hareketiyle veya düğmeleri çözerek ikinci parçayı çıkarabilir. Artık, mini-etekli olmuştur.

Bütün bu değişik tiplere rağmen, "parisli büyükler", tabii, dünyadaki tebalarına bazı kuralları da ister-istemez kabul ettirmişlerdir. Bu kurallar içinde dolaşmak, bu kafesler içinde, kendi kanatlarıyla uçmak günah değildir ama, dışarıya fırlamak ve hele bu kuralları hiçe saymak, ilâhların gazabına uğramak demektir! Herşey, modanın anayasasına uyacak veya uydurulacaktır.

Modanın anayasası

Givenchy ve Balenciaga dışında, parisli büyük terziler, koleksiyonlarını göstermiş, 1967 - 68 kış modasının anayasasına imzayı basmış bulunuyorlar. Genellikle, bu yıl yüksek dikişin asil görünüşe, geçen yıllara göre daha çok önem verdiğini, fakat esprili, şakacı görünüşü ile çocuksu, genç halini büsbütün yitirmediğini söylemek mümkündür. Zevksiz orijinaliteler, bağıran renkler ve bunların karışımı âdeta yok olmuş, genç görünüşlü bir kıyafetin de asil olabileceği tezi kazanmıştır. Ayrıca terziler, ince ve uzun, kısa, yuvarlak veya değişik siluetteki bütün kadınların şık olma hakkını tanımış, "sosyal adalet"e uygun olarak, sadece elleri alımdaki ideal vücutlu mankenleri düşünmeyip, biraz da herkese gidebilecek biçimler üzerinde durmuşlar ve bunda gerçekten büyük başarı kazanarak, çeşit çeşit biçimler meydana getirmişlerdir.

1967 - 68 anayasasının başlıca tartışmalı maddesini, eteklerin uzayıp uzamıyacağı konusu teşkil etmiştir. Bu konuda parisli krallar, Türkiye Cumhuriyetinin "Jet Bakan"ından daha az cesur davranarak, etekleri uzatma projelerinden son dakikada vazgeçme durumunda kalmışlardır. İlk tasarıya göre etekler, ayak biteklerine veya, hiç olmazsa, iyice diz altına kadar inecekti. Bu konuda değişik fikirler çarpışırken, -şimdilik, etekleri bileli şekilde uzatıp, eklenen parçalar çıkarıldığı zaman, kıyafetin gene "mini" olması tezi oybirliğiyle kazanmıştır. Ancak bu, kısa eteğin ömrünün bir hayli kısaldığına ve gelecek yıl, pek çok elbisenin gardroplarda asılı kalacağına önemli bir işaret sayılmakta dur. Tabii, bu gizli harekette, fabrika sahipleriyle kumaşçıların büyük etkisi olmuştur. Her zaman olduğu gibi, moda kralları bu baskıya ancak bir yıl dayanabileceklerdir. Ancak, büyük terzilerin şimdiki savunmaları, kadınların, bugünkü dinamik hayatta uzun giymeği reddet meleri görüşü üzerinde toplanmış bulunmaktadır. Terzilere göre kadınlar, her konuda olduğu gibi bu konuda da özgürlüklerini ilân etmiş bulunmaktadırlar. Bu yüzden, etekleri uzatma konusunda yapılabilecek tek şey, telkinle, uzun eteğin avantajlarını kabul ettirmekten ibarettir.

Bu kışın tayyörü
İsteyen giysin!

"Türlü çeşitli"

Fantezi, bu yıl, daha çok spor kıyafetlerde göze çarpmaktadır. Çift düğmeli, cepli tayyörlerde fantezi kemerler, bu yeni akımın en belirgin işaretlerinden biridir. Pantalon-ceket takımlarında da bu fantezi, çoğu zaman dikkati çekmektedir. Sokak kıyafetlerinde tayyör gene çok revaçtadır. Bu yıl, kısa eteklerle uzun ceketler moda olmakla beraber, vücuda biraz yakın biçilmiş kısaca ceketler, de vardır. Bunun yanında, 7/8 ceketler de çoktur. Spor tayyörler, çoğunlukla jabolu bluzlar, yüksek yakalı bluzlar ve yünlerle giyilmektedir. Kravat gene gözdedir. Tokalı kalın kemerler, erkek jileler, metal kemerler, fantezi ile sporu birleştirmektedir.

Mantolar iki çeşittir. Birinci tip, dümdüz inen, vücuda yakın pardosülerdir ki buna "tüb biçimi pardösü" denilmektedir. İkinci tip ise, daha çok ampiyesmanlıdır ve eteğe doğru, evaze olarak, bir hayli genişlemektedir.

Elbiseler, tıpkı mantolar gibi bazen düz, bazen çocuk gibi robalı ve plili, bazen de boldur. Buna rağmen, kemerli elbiseler de çıkmıştır ve mantolarla tayyörlerde olduğu gibi, elbiselerde de şık kemerler büyük rağbet görmektedir.

Gece için ağır işlemeler ve göz alıcı pullu elbiseler yerine daha ince işler modadır ve muslinli volanlar, tavuskuşu tüyü gene çoktur.

Renkler, eskisi gibi göze batıcı değildir ve örneğin, ince ve zarif tweedler yanında, kahverengi ve bej modadır. Gri, az kullanılmaktadır. Siyah ise, bunca yıldan sonra yeniden parlamış ve sahneye yıldız olarak çıkmıştır.

Şık kadının, bu yıl gardrobunda muhakkak siyah bir tayyörü ve siyah bir rob-mantosu bulunmalıdır. Fakat bu siyah, karanlık bir siyah değil, daha çok, beyazla, taşlı veya muhtelif aksesuarla aydınlanmış olmalıdır.

Gene yılın başlıca modasını yapan şey, şapka hissi veren türban ve berelerin yerini gerçek şapkanın almış olmasıdır. Bu mevsim terziler, biraz da şapkacıları düşünmüş gibidirler.

Y A Y I N L A R

YÖNELİŞLER

Nathalia Sarraute'nin romanı. Çeviren:, Dr. Mükerrem Akdeniz. Bilgi Yayınları 37, Roman dizisi 7. Birinci basım, Şubat 1967. 128 sayfa, 4 lira. İsteme adresi: Bilgi Yayınevi, Sakarya Cad. 8, Yenişehir - Ankara.

İkinci Dünya Savaşı arefesinden bu yana, özellikle de İkinci Dünya Savaşından sonra edebî akımlar, devamlı bir arama, kendini asma çabası içindedirler. Dünya edebiyat çılan, dünya savaşlarının da verdiği bunalımlar içinde, durmamacasına yeni yeni yollar aramakta, alışılmışın, bellenmişin dışına çıkmak için çaba göstermektedirler.

Birinci Dünya Savaşı sonrası yıllarının dadaizmi, fütürizmi, kübizmi, hattâ ve hattâ daha öndeki ve. sonraki yılların sembolizmi, realizmi, romantizmi gibi, günümüzde de yeni yeni akımlar birbirini kovalamaktadır. Sürrealizmden egzistansiyalizme kadar çeşitli felsefî ve edebî akımlar içinde, bu akımlardan en çok etkilenen edebiyat türlerinden biri de Romandır. Şu son yıllarda, bir zamanların yadırgatıcı Kafkalarını, Sartre'larını, Camus'lerini de geride, bırakan ve "alışılmış" sayan bîr yeni roman akımı dünyayı kaplamaktadır. Dillinize kısaca "yeni roman" diye çevrilebilecek bu akıma, "antiroman", "bakış romanı" da demek mümkündür.

1940'lardan bu yana öncülerini Fransada bulan bu yeni akımın, ünü dünyaya yayılmış yazarları arasında yer alan kişiler şunlardır: Akün Robbe Grillet, Nathalie Sarraute, Michel Butor, Claude Simon, Claude Ollier, Robert Pignet...

Bugün burada sizlere tânıtmaya çalışacağım "Yönelişler - Tropimes", işte bu yeni akımın önde gelen yazarlarından Nathalie Sarraute'nin bu konudaki en iyi Örneği, çevirmeninin diliyle "uvertür" ü olabilecek bir eserdir. Aslında, "Yönelişler"i kısa bir kitap tanıtma yazısı içinde anlatmak mümkün değildir. Onun için, kitaptan çok, bu yeni roman akımını anlatmak, kitabın yazarını tanıtmaya çalışmak, daha yerinde olacaktır.

"Yeni roman" akımını kısaca anlatmak istersek, söyleyebileceğimiz en kestirme şey, "bu romanlar hiçbir şeyi anlatmıyor, hiçliği anlatıyor" demek olacaktır. Yeni roman akımında, öteki alışılmış romanlardaki "kişi" hemen hemen yoktur. Genellikle, kişi adından söz edilmez; işler, "siz", "o", "onlar" gibi kişi zamirleriyle idare edilir. Romana, insana, tıpkı bir ağaca, bir kayaya, bir masaya, sandalyeye ba kar gibi bakar. Ama onun canlı ol duğunu unutmaz. İlgi, genellikle, tek bir kişi üzerinde toplanır; birçok kişi birden konu olarak alınmaz. Tek bir kişi ve onun çok, ama çok yakın çevresi, âdeta bir sayıklama şeklinde romanda verilir. Dil; özentisiz, süssüz, yapmacıksız bir konuşma dilidir. Zaman zaman insanı yadırgatacak kadar çok tekrar bu dilin egemen özelliğidir.

"Yeni roman "in özelliklerinden biri de, oluş halindeki gerçekleri verme çabasıdır. Yani, yeni roman akımı gerçekçidir, hem de katı gerçekçi. En söylenmez, yazılmaz sanılan şeyi pat diye yazıp söyleyiverir. Bu roman türünün dünyası, belli bir olayın etrafında da dondurulmuş bir dünya değildir. Romancı hep, anlık, ama bir anlık değişmeleri yakalamak peşindedir. Durmadan değişen, durmadan yenilenen bir dünya ve bu dünya karşısında insanın iç ve dış dünyası. Bütün bunları tek bir cümlede içiçe bulabilirsiniz. Tasvir ve olay da "yeni roman"da içiçedir. "Yeni roman"ın hareket noktası, "şimdiki zaman" ve "bakış"tır. Romancı bakar ve gördüğünü yazar. Gördüğü, çok kere, hiç birşey değildir. Örneğin, bir evin satın alınması, koskocaman bir roman olabilir ve olay, aslında, bu tür romanda devede kulak bile değildir.

"Yeni roman" akımında, dil kurallarına çoğunlukla boşverilir. Herşey, "düşünürken konuşma" düzeyine göre ayarlanmıştır. Bakarsınız, cümleler sayfalar boyu sürüp gider ve bir türlü bir nokta bulamazsınız. Ama buna karşılık virgüller, iki nokta üstüsteler, parantezler, tırnaklar, tireler sık sık karşınıza çıkar.

"Yeni roman" akımını ve "Yönelişler"i iyice anlayabilmek için şöylesine kısa bir örnek görmek, iyi bir ölçü olacaktır. İşte, "Yönelişler" adlı romanın IX. bölümünden rastgele bir paragraf:

"Bu da ne? İşte korkuyordu gene, çıldıracaktı nerdeyse, düşünmek, ölçüp biçmekle bir dakika bile oyalanmaya gelmezdi. Ve her zaman olduğu gibi, onu görür görmez ayni role giriveriyordu ve, ona öyle geliyordu ki, kendisini baskıyla, tehditle buna zorluyordu kadın. O zaman başlıyordu konuşmaya, durmaksızın konuşuyordu, kimden olursa, olsun, aklına ne gelirse, ve biteviye çırpmıyordu (müziğin karşısında yılan gibi mi, yoksa boanın karşısında kuşlar gibi mi, orasını pek bilemiyordu artık), çabuk, çabuk olmalıydı, daha iş işten geçmemişken, onu tutmak için, pohpohlamak için daha vakit varken. Konuşmak gerekiyordu, fakat neden bahsedebilirdi ki? Ya da kimden? Kendinden, tabii kendinden, yakınlarından, dostlarından, ailesinden bahsedebilir...."

Bu "Yeni roman" akımına verilecek en iyi ad "Sayıklayış" olabilir: Yeni romancının yaptığı, tam bir sayıklamadır. Gördüğü, gördüğünü etkileyen şeyler ve iç dünya... Yeni romanın konusu budur ve işte bu kadar dardır.

Nathalie Sarraute'e gelince: Yazar, 1902 yılında Rusyada doğmuş, Pariste okumuş, Sorbonne'da ingilizce ve almanca öğrenmiş, Oxford'da, Berimde sosyoloji öğrenimi yapmış, Pariste hukuk fakültesini bitirmiştir. Bir süre avukatlık yapan Nathalie Sarraute, 1932'den itibaren kendisini edebiyata vermiştir. İlk romanı olan "Tropismes"i bastırması güç olmuş, yıllarca beklemiştir. Bu romanın 1939'da yayımlanmasından on yıl sonra çıkan ikinci romanının önsözünü ise Sartre yazmıştır. Bundan sonra ardıardına "Yeni roman" akımının güçlü örneklerini vermeye devam eden Nathalie Sarraute, 1963 yılında "Les Fruits d'Or" adlı romanıyla uluslararası edebiyat ödülünü almıştır.

"Yönelişler - Tropismes"de anlatılan, insan ve insanın ilişkileridir.

Türkiyede yeni yeni öğrenilmeye ve tanınmaya başlayan bu roman akımının ilk ve ilgi çekici kitaplarından biri olan "Yönelişler," Bilgi Yayınlarının o herzamanki zarif ve göz doldurucu baskısı içinde okuyucuya sunulmuştur.

İlhami SOYSAL

Vah vah...keşke UNIROYAL alsaydı!

Sağlam ve rahat lâstikler üzerinde yol alırken her şoför arkadaş şık sık böyle lâstiği patlamış vasıtalara rasgelir. Evvelâ vah vah, der geçer. .. Sonra gözü, tekrar tekrar, vasitasındaki aynadan bu manzaraya takılır... Vaktiyle patlayan lâstiklerden o da çekmiştir... Lâstik patlamasının ne dertli bir iş olduğunu bilir... İşlerinin erbabı olanlar bu duruma düşmemek için şimdi bir tek lâstik seçiyor: UNIROYAL! Evet... UNIROYAL! Terkibinde harika birleştirici CVC bulunan lâstik... Sadece naylon iplik kullanı--arak imal edilen lâstik....Isınmaya en mukavim lastik... Üstün fren emniyeti sağlayan lâstik... Defalarca sırt getirilebilen lastik... Siz de vasıtanızı UNIROYAL lâstikleri ile donatarak lâstikten yana rahat ediniz.

*** UNIROYAL meşhur U. S.. ROYAL lâstiklerinin, yeni ismidir.**

(Manajans : 2234) __ 303

Filmcilik

Kuru kalabalık

Film getirici şirketlerin ilk yayınlanan listeleri, kötü film seçmeyi bir sanat haline getirenlerin bu yıl her zamankinden daha başarılı olacaklarını ortaya koymaktadır. Bu hükme varmanın sebebi çok açıktır: Yayınlanan ilk üç liste, hem büyük, hem ortanca, hem de küçük bir şirketin listeleridir. Demek ki bunlar, çok "temsilî" listelerdir. İşte bu çok temsili listelerde 125'ten fazla film bulunmaktadır ama, buna karşılık ilgi çekici filmler -iyi filmler değil, sadece ilgi çekici filmler- bir düzineye varmamaktadır. Hani adamcağız, gördüğü cehaletin çeşitliliğine ve keskinliğine şaşmış, söyleyecek söz bulamamış da, nihayet, "bu kadar cehalet ancak tahsil, ile mümkündür" demiş ya, film getiricilerimiz için de bundan başkası düşünülemez. İyilerden vazgeçtik, vasat filmleri bile atlayıp bu kadar kötü filmleri hiç şaşmadan nasıl bulup çıkarırlar, akıl almaz. Fransız sineması mı? Film getiricisi için Fransız sineması "Angelique"li, "Fantomas"lı, "Marie Chantal"lıdır. Gider, "Anjelik harem gözdesi"ni, "Anjelik ve Sultan"ı bulur,. "Fantomanın oyunu"nu, "Şeytan tuzağı"nı keşfeder. İtalyan sineması mı? Film getiricisinin işi daha da kolaydır. Çünkü İtalya, tam bizim film getiricileri tipinde alıcılar için apayrı bir endüstri kurmuş, işletmektedir. "Ringo"lar, "Mafioso"-lar, "Tarzak'lar, "Maciste'ler, "İtalyan usulü bilmem ne"ler dizi dizi hazırdır. Amerikan sineması mı? Seyirciyi çekecek bir sürü ünlü oyuncunun incir çekirdeğini doldurmıyacak maceralarını anlatan üçüncü, dördüncü sıradan filmler listelerin başköşesini tutar. James Bond'ların komik versiyonları -"Kâinatı kurtaran adam"-, Mezopotamyada arkeolojik- mistik maceralar -"Ateş ilahesi"-, kozmetik endüstrisinde casusluk -"Son oyun"-, sanat eserleri sahteciliği -"Hırsız âşıklar"-, batık denizaltıyı çıkarıp korsanlık yapmalar -"Denizde soygun"-, kan damarları içinde denizaltıyla gezintiye çıkmalar -"Esrarengiz yolculuk - hep bu, "ancak tahsille mümkün" olabilecek cehaletin buluşlarıdır. Film getiricilerimiz kötü film bulmakta o kadar ustadırlar ki, tamamiyle yepyeni bir pazarda, Sovyetler Birliği sinemasında bile, bunların kokusunu hemen alabilmekte ve gidip, örneğin çok mahallî bir özellik taşıyan Gürcü sinemasının eserlerini bulabilmektedirler.

"Kâinatı Kurtaran Adam"
Flint'in maceraları

Bir avuç film

Bu kötü film kalabalığı arasına serpiştirilmiş tek-tük ilgi çekici filmler, hiç şüphe edilmesin, ya bir yanlışlık sonucu, ya ünlü bir yıldızın varlığı, ya da kelepir düşürüldüğü için listelere girmiştir. Kaldı ki, yukarıda belirtildiği üzere, bunların da hepsi iyi film değil, şu veya bu balomdan dikkati çeken, görülmesi gereken filmlerdir. Örneğin, ilk gösterimindenberi, en büyük Şarlo hayranları dahil, hemen bütün sinema eleştirmecilerini derin hayal kırıklığına uğratan "A Countess From Hong Kong - Hong Konglu kontes" bunlardan biridir. Herhalde Chaplin'in başarısızlığı bile görülmeye değer bir olaydır. Sergey Bondarçukun, pehlivan tefrikaları gibi uzatıp durduğu ve bir türlü sonunu getiremediği "Voina i mir-Harp ve Sulh" da aynı sınıfa girmektedir. Dünya edebiyatının bir ölmez eseri, dürüst, titiz; "hiç bir masraftan kaçınılmıyarak", bütün sinema tarihinin belki de en kalabalık kadrolu, en geniş bütçeli ürünü olarak ortaya konmuş, ama sinema sanatının bütün bu "dev ölçüler" içindeki oranı azın azı kalmıştır. François Truffaut'nun İngilterede Juie Christie ve Oskar Werner'le birlikte çevirdiği "Fahrenheit 451 - Değişen dünyanın insanları", söz ve düşünce özgürlüğünü, kitap sevgisini, kitap düşmanlığının hüküm sürdüğü hayali bir toplumdaki olaylarla vermeye çalışan, yan "science - fiction" özelliği taşıyan bir filmdir ve herhalde vasat sinema seyircisinin benimseyebileceği bir sinema eseri değildir. Sinemanın sayılı kadın yönetmenlerinden Agnes Varda'nın "Le. bonheur - Mutluluk"u, belki de Truffaut'nun filminden daha çok yadırganacaktır. Çünkü yıllardanberi listelerinin en büyük yerini en "süprüntülük" filmleri seyrede ede piyasa kalıplarına göre şartlanmış o-

lan seyirci, "Mutluluk"ta çok yadırgıyacağı tutumlarla, durumlarla karşılaşacaktır. Bunlara karşılık, "Şerburg şemsiyeleri" örneğinin de ortaya koyduğu gibi danslı, müzikli renkli, genişperdeli ve aşağı - yukarı aynı ekipli bir "fransız müzikali" olan "Les Demoiselles de Rochefort . Tatlı günler", hiç olmazsa, büyük şehir seyircilerini peşinden sürükleyebilecektir. Bunlara, biri italyan, biri amerikan olan iki komedi filmi katılabilir. İtalyan filmi, son Moskova Film Festivalinde komedi filmi ödülü alan Dino Risi'nin "Operazione San Gennaro - Napoli macerası"dır. Totonun, ölümünden önceki son filmi olan "Napoli macerası", San Gennaro kilisesini soymak istiyen üç amerikalının komik buluşlarla süslenmiş hikâyesidir. Richard Quine'in "How to Murder Youf Wife? . Karınızı nasıl öldürürsünüz?"ü ise, en iyi amerikan komedileri geleneğini sürdüren, resimli romanlar ile gerçek hayatı, bekârlık ile evliliği karşıkarşıya ve içiçe getiren başarılı bir komedidir.

Ve bir dokümantar

Bu yılın listelerinde, ilk defa olarak uzun bir dokümanter filme de yer verilmiştir. Dokümanterler, sinemanın zaten sayılı ürünleridir. Ama film getiriciler, bu sayılı ürünler içinde bile yine, en kötüsünü demiydim ama, en söz götürenini seçmekte kusur etmemişlerdir. Çünkü bu dokümanter, Gualtiero Jacopetti ile Franco Prosperi'nin "Africa Addio - Elveda Afrika'yıdır. Jacopetti ile Prosperi, "dokümanter film" etiketi altında çalışan, yani dokümanter filmin taşıdığı kabul edilen gerçekçilik ve doğruculuktan yararlanıp da sansasyon yaratmak için hiç bir şeyden çekinmiyen iki sinemacıdır. Nitekim bu yüzdendir ki, sonunda Jacopetti bu film yüzünden bir süre tutuklanmış, hattâ. cinayet suçundan mahkemeye verilmek tehlikesi atlatmıştı. Buna sebep, çevrilişi tam Kongo içsavaşı sırasına raslıyan filmde ücretli askerlerin Kongo milliyetçilerini kurşuna dizerken göründüğü sahneyi, Jacopetti'nin, ücretli askerlere para vererek, ellerindeki rehineleri öldürtmek suretiyle çevirdiğinin ileri sürülmesiydi. Jacopetti, delil yetersizliğinden yakayı kurtardı ama, "Elveda Afrika" hemen her yerde, özellikle afrikalılar tarafından protesto, hattâ Birleşmiş Milletlere kadar şikâyet edildi. Film getiricilerimizin dokümanter diye satın alıp getirdikleri, işte bu çeşitten bir filmdir!

Filmler

"Muhammed Ali Clay"

Sporla ilgili dokümanter filmlerde başlıca iki tutum göze çarpar, ten kendiliğinden taşıdığı heyecanı, gerilim ve gevşemeleri, sürprizleri,, Bilisi, bir' spor karşılaşmasının zasürükleyici durumları dışarıdan görünüşüyle yansıtmakla yetinmektir. Nitekim hemen bütün haber filmlerindeki futbol, boks, atletizm karşılaşmaları bu tutumla verilir. İkinci ve çok daha güç olan tutum ise, karşılaşmaya katılan insanların, yatışma öncesi, yarışma sırası ve yarışma sonrasındaki davranışlarını, tepkilerini, iç dünyalarım, kısacası psikolojilerini yansıtmaktır. Japon yönetmen Kon Ichikavva'nın 1964 Tokyo Olimpiyatlarını konu alan "Tokyo Olympiades- Tokyo Olimpiyatları" böyleydi. Abidin Dinonu Dünya Kupası Futbol karşılaşmalar mu yansıtıyordu. William Klein'ın,

ünlü dünya ağır sıklet boks şampiyonu Cassiuss Clay'in -nam-ı diğer bir dereceye kadar, yine aynı tuturını ele alan "Goal - Altın goller"i de, Muhammed Ali- boks karşılaşmalarını ele alan "Cassiusle grand - Büyük Cassius" da yine bir sporcunun iç dünyasını yansıtmaktadır. Ne var ki, Klein'in işi, yukarıda, Ichikawa ile Dino örneklerinde olduğundan daha güçtür. Çünkü Clay, psikolojik boyutun yanında, ortaya, aynı zamanda toplumsal, hattâ siyasî bir boyut da çıkarmaktadır. Bunun sebebi, Clay'in herhangi bir boksör olmamasıdır. Clay, her şeyden önce bir zenci, hem de Birleşik Amerika zencisidir. Bunun ne demek olduğunu da, son günlerdeki gazete haberlerinden öğrenmeyen hemen hemen kalmadı. Kaldı ki Clay, herhangi bir zenci de değildir. Zencilerin kurtuluş hareketine katılan, bu hareketin önünde giden, dünya şampiyonluğundan kazandığı ünü, parayı, gücü bu hareketin başarıya ulaşmasına adayan; kısacası. akılsız amerikan beyazını çileden çıkarmak ve büsbütün akılsızca davranmasına yol açmak için ne mümkünse yapan biridir. Yani yalnız ringde değil, günlük hayatında da, alabildiğine düşman bir çevreyle sürekli mücadelede olan bir insandır.

Klein'in yaptığı

Bundan dolayıdır ki Klein, Cassius' un yalnız ringdeki mücadelelerini değil, ring dışındaki davranışlarını, amerikan zencisinin var olmak, insanca yaşamak mücadelesini de yansıtmak zorunda bulunuyordu. Klein'in bunu başardığı, yanılmaksızın, söylenilebilir. Zaten böyle bir filmi çevirmeye her bakımdan Klein kadar elverişli bir başkası belki de zor bulunurdu. Evet, her bakımdan..

Çünkü William Klein, herşeyden önce bir amerikalı, ama kırk yıllık ömrünün son yarısını Fransada geçiren, fransızlaşmış bir amerikalıdır. Böylelikle hem zenci meselesini iyi bilmekte, hem de bu meseleyi beyaz bir amerikandan değişik açıdan görebilmektedir. Bundan başka, Klein, on yıldanberi Fransada kısa filmler çeviren, Fransız televizyonunda çalışan, televizyon için filmler hazırlıyan başarılı bir sanatçıdır. Nitekim "Cassius le grand" filminin yapısı, anlatımı da, televizyon filmlerinin, röportajlarının, kestirme, dolaysız, yalın, ayni zamanda çok canlı üslûbunu taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki Klein, bu ilk uzun dokümanterinde - bunun ardından "Qui etes-vous Polly Maggoo? Siz kimsiniz Polly Maggoo?" adlı ikincisini çevirmiştir- Clay'in üç ayrı şehirdeki üç ayrı karşılaşmasını ve bu karşılaşmalar arasındaki yaşayışını hem dıştan, hem içten, hem de ele aldığı kişiyi çevresine yerleştirerek ustalıkla tanıtmaktadır.

TARİH

Bolşevik İhtilâli XII

İhtilâl

1917 Kasımının ilk günlerinde Bolşevik ihtilâlinin sadece tarihi -7 Kasım, değil, hemen bütün hazırlıkları da tamamdı. Çarlığı deviren Mart İhtilâli, âdeta kendi patlayan ve kendi gelişen, bir felsefeye, bir belli hedefe sahip olmayan ihtilâldi. O, Çarlığın zulüm idaresine karşı halfan ayaklanmasıydı. Organize değildi. Hadiselere yön verecek olanlar hadiselerden sonra meydana çıkmışlardı. Belki de Mart ile Kasım arasında Rusyaya hâkim olan İdarelerin, ne yapacaklarını bir türlü tayin edememelerinin sebebi budur.

Halbuki Bolşevik İhtilâli, Kerenski İdaresinin gözü önünde, burnu dibinde, çok defa niyetler de açıklanarak inceden inceye dikkat ve itinayla hazırlanmış, şaşkın idare bolşeviklere karşı nasıl bir tavır takınılması gerektiğini ciddiyetle tayin edememiştir. Bir gün bolşevikler tevkif edilmişlerdir. Bir başka gün serbest bırakılmışlardır. Askerî birliklerde, atelyelerde, fabrikalarda faaliyetlerine daima göz yumulmuş, mukabil hiç bir tedbir alınmamıştır. Bolşevikler, ajanları vasıtasıyla ve İdarenin bu kararsız davranışları sayesinde, bilhassa Petrogradın bütün kuvvetlerine teker teker sızmışlar, onların hepsini ellerine geçirmişlerdir. Meselâ tenin hakkında tevkif kararı varken Troçki, hem de Petrograd Sovyetinin Başkam sıfatıyla rahatça ve serbestçe çalışabilmiş, topluluklara hitap etmiş, onları 7 Kasım için hazırlayabilmiştir.

Troçki böyle toplantılardan birini 4 Kasımda, Halkevinde tertipledi. İlân edilen gaye, bolşevik basın için para toplamaktı. Fakat asıl, kütlelerin 7 Kasıma hazırlanması hedefi güdülüyordu. Toplantıda üçbin kişi vardı..

Troçki orada konuştu. Konusu, Harp idi. Savaşın güçlüklerinden, sıkıntı ve ıstıraplarından bahsetti. Dördüncü harp kışının ne felâketler getireceğini söyledi. Sonra, zenginlere hücum etti. Diyordu ki:

"— Ey burjuva! Senin ki sırtında iki gocuk var. Bunların birini, cephede savaşan askere versene.. Ayağında, sıcak tutan botlar görüyorum. Onlara, çalışan işçi senden fazla lâyık ve muhtaç. Sen evinden çıkın asan bir şey kaybolmaz. Ya, işçi? Biz, Sovyetler olarak askerin ve işçinin haklarını sonuna kadar savunacağız. Kim bizimledir, elini kaldırsın!"

Üçbin el, sanki bir düğmeye dokunulmuşcasına havaya kalktı. Salonda bir heyecan dalgası esiyordu. Troçki şöyle bağladı:

"— Verdiğiniz bu oy, İhtilâli nihaî zafere kavuşturmak görevini üzerine almış bulunan sovyeti destekleme andınız olsun. Halka barışı, toprağı ve ekmeği bu hareket sağlayacaktır."

Bütün şehirde. Komutan Polkonikofun emirlerine rağmen mitingler devam ediyordu. 12 bin kızıl muhafız, geceleri bile silâhlarının yanında yatıyorlar ve kendilerini harekete geçirecek emri bekliyorlardı. Bolşeviklerin yıllar süren pasif hazırlık devrinden sonra, Rusyada silâhlı ayaklanma devri gelmişti.

Buna mukabil, Geçici Hükümetin milis kuvvetleri hırsızlara, canilere, yağmacılara karşı başarısız bir mücadele sürdürüyor, hırsızlıkların, cinayetlerin, yağmacılığın haberleri gazetelerin sütunlarım dolduruyordu. Dumanın ve mutedil partilerin son temsilcisi Önparlâmentoda boş lâflar ve kısır çekişmelerle vakit geçiriliyordu. Hükümetin politikası desteklenmeli miydi? Bolşeviklere karşı, cepheden hücuma geçilmeli miydi? Menşevik Martof -ki, Lenin bu eski dostunu menşevizme kaptırmış olmasına hep yanmıştır-

HİKÂYENİN ÖZETİ

Leninin 6 Kasım 1917'de Smolni Enstitüsünün kapısından girmesiyle kaçınılmaz hal alan Bolşevik İhtilâlinin, yılları kapsıyan bir hazırlık devresi vardır. Avrupa ülkeleri uyanırken, çarların zulmü altındaki Ortodoks Rusya gündengüne karanlığa saplanmaktadır. Anarşistlere, nihilistlere, marksistlere, grevlere, mitinglere, suikastlara ve nümayişlere karşı Sarayın tedbiri sadece baskı, hapishane, sürgün olmaktadır. Mujiklere insan gözüyle bakılmamaktadır. 1905 ihtilâli, Rusyada anarşiye yolaçmıştır. Katılman harp sebebiyle ekonomik kriz, halkı perişan etmektedir. Rusyanın itibarını kurtarmak için harbe devam edilmesini isteyen idarecilere karşılık bolşevikler, harbe derhal son verilmesi tezini savunmakta ve bunu halka telkin etmektedirler. Lenin, Plekhanof, Stalin, Troçki.. gibi ihtilâlciler Rusya dışında yaşamaktadırlar. Halk, Çar II. Nikoladan ve Saraydan memnun değildir. Sarayla Sokak sürekli çatışma halindedir. Askerler işçileri ve aydınları desteklemektedirler. Bazı idarecilerle yüksek subaylar öldürülürler. Kanlı Pazar vukubulur. Potemkin zırhlısı isyan eder. 8 Mart 1917'de halk, Sarayı ve Silâh depolarım basar. Rasputin öldürülür. Duam çaresiz kalmıştır. İhtilâlciler, Menşevikler ve Bolşevikler diye ayrılırlar. II. Nikola tahttan feragat eder ve hapsedilir. Bu, Romanofların sonudur. Geçici Hükümet ve Önparlâmento, Rusyanın ihtilâle sürüklenmesini önliyemez. Kerenski, bütün yetkileri elinde toplar ve bolşeviklere savaş açar. Sağcı General Kornilofun tasarladığı darbe önlenir. Yurt dışındaki ihtilâlciler Rusyaya dönerler. Leninin parolosu, "Bütün kudret Sovyetlere! "dir. Leninin emirleri ve direktifleri kulaktan kulağa dolaşmakta, Petrograd ve Moskova kaynamaktadır. Rusyanın her yanı ihtilâl hazırlığı içindedir. Kerenski hükümeti. İhbarlar karşısında şaşkın ve çaresizdir; Leninle Troçkiyi bertaraf ettiği takdirde, ihtilâli önliyeceğine inanmaktadır. Orora kruvazörü bolşeviklerden yanadır. Bolşevikler örgütlü ve güçlüdürler. Dizginler, Leninin elindedir. Rusya, tam anlamıyla, ihtilâl-öncesi günleri yaşamaktadır. Karar kesindir: Silâhlı ayaklanma, 7 Kasımda başlatılacaktır.

Hikâye devam etmektedir.

Önparlâmentonun kürsüsünden şöyle diyordu:

"— Bolşeviklere karşı cepheden hücum etmek ne kadar vakitsizse, Kerenski idaresinin tasfiyesi de o derece yersizdir."

Kasımın başında durum şuydu: Bîr taraf ne yapacağım biliyordu, bir taraf bilmiyordu.

Son kaleler düşüyor

Bolşevikler Smolni Enstitüsünü kaynayan bir kazan haline getirmişlerdi. İçeri girmek için artık özel bir müsaade kâğıdına ihtiyaç vardı. Bolşeviklerin. durumdan haberdar etmedikleri kimseler kaynaşmaya, gidiş gelişlere, heyecana, havaya bir mâna veremiyorlardı. Üçüncü kattaki Askerî İhtilâl Komitesi ve onun gizli beyni olan beş kişilik Parti Merkezî son plânları yapıyorlardı.

Önemli noktaların biri Piyer - ve - Pol kalesiydi. Bir defa bu kale, Kışlık Sarayı kontrol ediyordu. Kışlık Sarayı korumayla görevlendirilmiş 600 motosikletli asker bu kaledeydi ve bunlar, her hangi bir siyasî tesiri reddediyorlardı. Birlik burjuva çocuklarından müteşekkildi ve o günler motosiklet tesirli bir vasıtaydı. Gerçi bolşevikler tâ Marttan beri kalede hücreler kurmuşlardı ama, kuvvetin çokluğu Hükümetten yana kalmıştı.

Kalenin başka bir önemi, silâh deposuydu. Bu depoda 100 bin tüfek ve tabanca, 80 Colt makineli tüfeği ve bahriye topları bulunuyordu. Silâhlı Ayaklanmanın beyni durumundaki Sverdlofun bu silâhlara dehşetli ihtiyacı vardı. Buna rağmen bolşevikler kaleyi sökemiyorlardı. İktidar, dört kale komutanı değiştirmişti. Sonuncusu Vasiliyef, bolseviklere karşı müthiş bir kinle doluydu. 5 Kasımda, Sverdlofun koymuş olduğu siyasî komiseri huzuruna çağırmış ve kendisim kaleden kovmuştu.

A.İ.K. buna karşı gayet enerjik davrandı. Kovulan komiserin yerine derhal bir yenisini tayin etti. Yeni komiser grup grup toplantılar yaptı, sonra bir genel toplantı tertipledi. Smolniye gitti ve durumdan Troçkiyi haberdar etti. Troçki, toplantıya bizzat katılma kararı verdi. Bilinen belagatiyle Piyer-ve-Polün askerlerine hitap etti, onları kendilerinden yana çekti. Sadece, motosikletlileri ikna edemedi. Ama ümidini kesmiş değildi. Bunlar İhtilâle bugün katılmadıkları takdirde yarın mutlaka katılacaklardı.

Petrograd garnizonu, tabii, hareketin kaderini tayin edecekti. Bir yandan Komutan Polkonikof birlikleri siyasî komiserlere karşı harekete geçmeye çağırırken öte yandan bolşevikler askerler arasında A.İ.K.'-nin emirlerini dinlemeleri için propaganda yapıyorlardı.

Bolşeviklerin ihtilâl karargâhı haline getirdikleri Smolni Enstitüsünün 6 Kasım 1917 günkü manzarası. Bolşevikler burayı bir kale gibi güven altına almışlar, kapılarına Kızıl Muhafızlarını dikmişler, bir kontrol sistemi kurmuşlardır. 7 Kasım günü Lenin, Troçki, Stalin İhtilâli buradan idare etmişlerdir.

İşte, bolşeviklerin Kızıl Muhafızları. Bunlar, bütün askeri birliklerin silâh depolarının ele geçirilmiş olması sonucu, dişlerine kadar silahlandırılmışlardır. Tüfekler, tabancalar, süngüler.. Kızıl Muhafızlar İhtilâl günü, yukardaki fotoğrafta görüldüğü gibi bir yandan harbederken diğer taraftan hatıra resimleri çektiriyorlardı.

Petrograd Sovyetinde bulunan son mutedil parti temsilcileri de Smolni Enstitüsünü terketmişlerdi. Silâhlı Ayaklanma teşebbüsüne geçileceği artık herkesin malûmuydu ve mutedil parti temsilcileri Hükümetten yana vaziyet almışlardı. Hükümet de nihayet, 5 Kasımı 6 Kasıma bağlayan gece bir tedbir almak lüzumunu hissetti. Kerenski Bakan larını topladı. Adalet Bakanı Mali antoviç, Eylül ayında, Kornilofun budalaca giriştiği askerî darbe teşebbüsü sırasında kefaletle serbest bırakılmış olan bolşeviklerin tekrar toplanmasını teklif etti. Başlıca hedef, Troçkiydi. Onunla beraber Kolontaylar, Lunaçarskiler, Krilenkolar, Rikoflar ve ötekiler de tevkif olunacaklardı. Böylece, hazırlanan ayaklanma, bir polis hareketiyle başsız bırakılacaktı. Emirler telefonla verildi.

Fakat telefonlar bolşevikler tatafından dinleniliyordu. Bolşevikler her yana adamlarını sokmuşlardı. Bunlar durumdan A.İ.K.'ni haberdar ettiler. Smolnide derhal gerekli tedbirler alındı ve Enstitü muhafaza altına sokuldu. Kapılara barikat lar kuruldu. Kızıl Muhafızlar arttırıldı. Bahçeye iki top konuldu. Mitralyözler pencerelere yerleştirildi: Smolni artık bolşeviklerin kale siydi.

Bütün Rusya Sovyetleri II. Kongresinin ilk delegeleri böyle bir Smolniye gelmeye başladılar. Sverdlof kendilerini teker teker karşılıyor, görevler veriyor, bolşevik ayaklanmasını tasvip etmelerini sağlıyordu.

Büyük liderler de harekette neyle meşgul olacaklarım biliyorlardı. Sverdlof onlar arasında da vazife taksimi yapmıştı. Çerjinski Posta ve Telefonları zaptedecek hareketi idare edecekti, Bubnof demiryollarını ele geçirecekti. Milyutin iaşe işleriyle meşgul olacaktı. Nogin Moskovayla irtibatı sağlayacaktı. Stalin parti gazetesinin başında kalacaktı. Molotof, Kalinin ve Krupskaya meşhur Viborg mahallesini organize edeceklerdi. Volodarski, Lunaçarski, Şliapnikof, Nevski, Krilenko, Kolontay ve Çudnovski ise Petrograd garnizonunun aylardır bolşevikleştırdikleri birliklerini harekete geçireceklerdi. Sverdlof kendi, üzerine Kışlık Sarayı aldı. Eğer Kerenskinin birlikleri Smolni Enstitüsüne karşı bir harekete geçerlerse derhal Piyer-ve-Polde bir yedek genel kurmay kuracaktı.

Lenin ise, Fofanovanın evinde, kendisini Smolni Enstitüsüne götürecek muhafızı bekliyordu.

Beyanname yayınlanıyor

5 Kasımda, Petrogradda bütün duvarlar "Petrograd Sovyetinin Askerî İhtilâl Komitesi" imzasını taşıyan afişlerle doluverdi. Afiflerde şöyle deniliyordu:

"Petrograd ahalisine
Vatandaşlar,

Mukabil İhtilâl, mücrim başını kaldırmıştır. Kornilofun taraftarları Bütün Rusya Sovyetleri Kongresini ezmek için kuvvetlerini seferber etmektedirler. Halk burjuva tedhişçileri derhal yakalamalı ve en yakın kışlanın siyasî komiserine, götürüp teslim etmelidir. Karışıklık ve yağma suçluları derhal ve merhametsizce temizlenecektir."

Afişler ortalığı büsbütün karıştırdı. Belediye Meclisi her hangi bir ayaklanmaya karşıydı. Belediye Başkanı, ihtiyar Şrayder Smolniye gidip bunun ne manaya geldiğini sordu.

"— Asayişi kim sağlayacaktır?"

Troçki cevap verdi:

"— A.İ.K."

"— Duma ne olacaktır?"

"— İhtilâf çıkarsa demokratik kaidenin gereği yapılacaktır: Duma feshedilecek ve yeni seçimlere gidilecektir."

Ertesi sabah, 6 Kasımda, gün henüz ağarmamışken nefes nefese iki işçi Smolniye geldiler ve bolşevik gazetelerin Hükümet kuvvetleri tarafından basıldığını bildirdiler. Hü-

kümet, Enstitünün telefonlarını kestirmişti. Silâhlı ayaklanmanın kararlaştırılmış tarihinden bir gün önce, bolşeviklere karşı hareket başlıyordu. Matbaaların işçileri tebliği getiren Hükümet temsilcisini dinlemek istememişlerdi. Bunun üzerine junkerler matbaalara girmişler, kalıpları, klişeleri dağıtıp parçalamışlar, bazı makineleri tahrip etmişlerdi. Sonra da kapıları mühürlemişlerdi.

Bolşevik organların yayınlanması Smolnideki liderler için bir hayat - memat meselesiydi. İşçiler, eğer askerî birlikler tarafından muhafaza edilirlerse, geç de olsa, gazeteleri çıkarabileceklerini bildirdiler. Bunun üzerine Troçki, kendilerinden yana olan ve matbaalara yakın kışlalardaki askerleri oraya sevketti. Bunlar mühürleri kırdılar, binaları emniyet altına aldılar. İçerde çalışma başladı. Stalin yetişmiş, yazıları hazırlıyordu.

A.İ.K. derhal ve tam heyet halinde toplandı. Hükümetin giriştiği taarruz en kısa zamanda en geniş kütlelere duyurulmalıydı. Bunun için Orora kruvazörünün telsizinden istifade edilecekti. Telsizle duyurulacak mesaj şöyle kaleme alındı:

"Halk düşmanları gece taarruza geçmişlerdir. Bunlara karşı mukavemeti A.İ.K. idare etmektedir."

İkinci bir mesaj bütün kışlalara ve birliklere gönderildi: Asker hazır olmalı ve hareket için emir beklemeliydi.

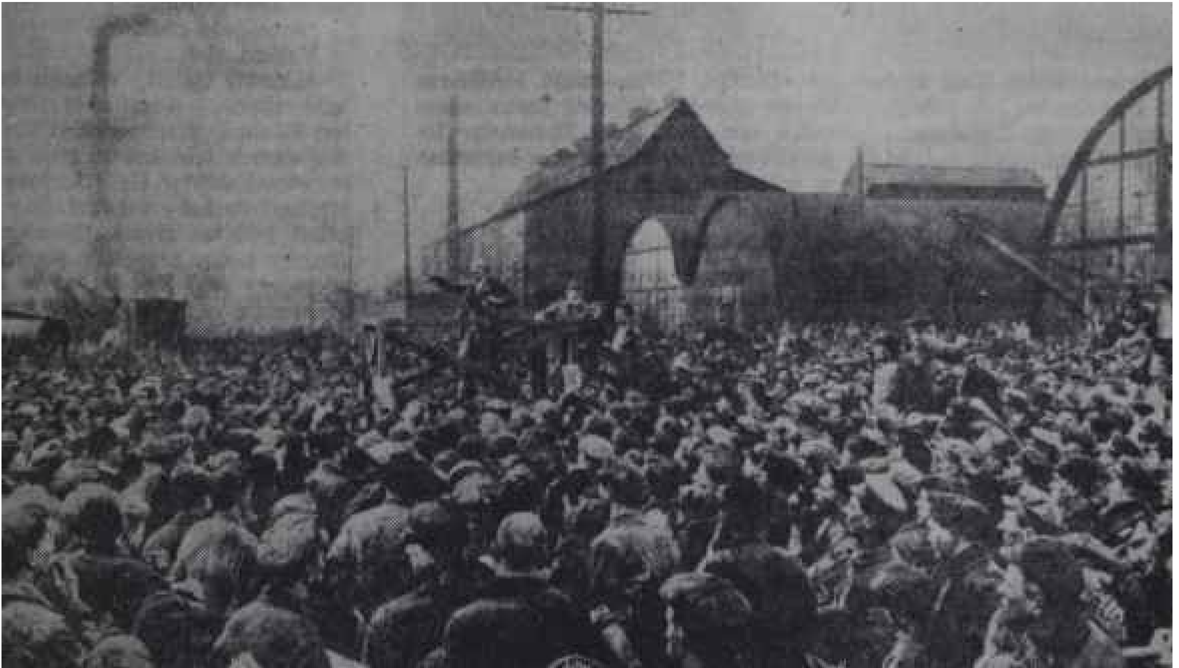
Başkent o sabah böylesine elektrikli bir hava içinde uyandı. Bolşevik organların dışındaki gazeteler yayınlanmışlardı ve bolşeviklerin silâhlı ayaklanma teşebbüsünün haberini veriyorlardı. Smolni, kendi matbaalarına yapılan tecavüzü karşılıksız bırakmadı. Kızıl Muhafızlar da öteki gazeteleri bastılar. Oralarda çalışan işçiler fazla bir mukavemet göstermeden işleri tatil ettiler. Herkes, artık vaziyetini almıştı ve mesele açığa çıkmıştı.

O sabah saat 11'de Başbakan Kerenski Mari Sarayında, Önparlâmentonun kürsüsündeydi. Hem sağa, hem sola karşı olduklarını söylüyordu. Birisi diktatörlüğün, öteki silâhlı ayaklanmanın peşindeydi. Hükümet A.İ.K. üyelerini tevkif etmek için önparlamentonun muvafakatini talep ediyordu. Temsilcilerin çoğunluğu Başbakanı alkışladı Bu sırada Kerenskiye bir pusula uzatıldı. Pusulada bolşeviklerin, Petrograd Garnizonundan birlikleri alârm haline geçirdikleri haber veriliyordu. Başbakan bunu da millet vekillerine haber verdi ve oylamayı beklemeden, arkasında subaylar doğruca Genel Kurmaya koştu.

İç savaşın başı

Hükümet, böyle anlarda daima yaptığı gibi, ilk tedbir olarak Neva üzerindeki köprüleri açtı. Bu suretle şehir ikiye ayrılmış bulunuyor, bilhassa Viborg mahallesinin merkezle alâkası kesiliyordu. Kışlık Sarayın önündeki muhafızlar de arttırıldı. Takviye için gelen bir birlik oralarda gezinenleri güldürdü: Bu, kadın arkerlerden müteşekkil bir gruptu. Bütün askerler bir kaç kademede sıralandılar. Motosikletli alayın birlikleri bahçedeydiler.

Buna mukabil Piyer-ve-Poldeki bolşevik askerler kalenin idaresini ele aldılar, Komutan Vasilyefi tevkif ettiler ve 80 Colt mitralyözünü

Bütün bir devre Rusyada, Çarlık rejiminin devrilme sinden Kasım 1917'ye kadar, bolşevikler askeri birliklerin ve fabrikaların içine girmek, orada askerleri ve işçileri kışkırtmak, organize etmek, silâhlı ayaklanmaya hazırlamak fırsatını bulmuşlardır. Yukardaki resimde bizzat Lenin Mayıs 1917'de Putilof fabrikasında konuşurken görülüyor.

ateşe hazır vaziyete soktular. Ağır silâhlar, Kışlık Saraya çevrildi. Silâh depoları açıldı ve Kızıl Muhafızların silâhları takviye 'edildi. Kaledeki motosikletli alay birlikleri henüz hareketsizdiler. Bir şeye karışmıyorlardı. Kalenin siyasî komiseri Smolniye koştu, Troçkiyi buldu. Motosikletli birlikleri bir toplantıya çağırmıştı. Bunlar toplantıyı kabul etmişler, fakat bunu kalede yapmayı reddetmişlerdi. Toplantı Asri Sirkte yapılacaktı. Troçkinin gelip motosikletlilere hitap etmesi lâzımdı. Troçki hitap etti.

Hitap etti ve ikna etti. Motosikletli alay İhtilâle katılmayı kabul ediyordu. Kışlık Saray önündeki birliklerini de çekecekti. Bolşeviklerin en kuvvetli, silâhlarından biri, bu suretle nutuk oluyordu.

Sokaklarda ufak tefek çarpışmalar cereyan ediyordu. Bunların hedefi, köprülere hakimiyetti. Köprüler Kerenskinin askerleriyle Kızıl Muhafızlar arasında el değiştiriyor, böylece bir kapanıyorlar, bir açılıyorlardı.

Bütün Rusya Sovyetleri Kongresinin delegeleri de daha çok sayıda Smolni Enstitüsüne geliyorlardı. Enstitüden ayrılmış olan menşevik ve İhtilâlci Sosyalist parti temsilcileri Kongreyi sadece bolşeviklerin tesiri altında bırakmamak için dönmüşlerdi. Fakat 1.Kongrenin aksine, bu defa çoğunluğun bolşeviklerde olduğunu kolaylıkla ve çabuk gördüler. O zaman derhal telgrafla, Aralık ayı için bir Köylü Sovyetleri Kongresini toplama kararlarım dört bir tarafa duyurdular. Akıllarınca İşçi ve Asker Sovyetlerinin bolşeviklere geçmesinin mahzurunu bu suretle önleyeceklerdi. Halbuki gün bugünün meselesiydi.

Bolşevikler bugünü düşünüyorlardı. A.İ.K.'nin arzusu Petrogradı akşama kadar ele geçirmekti. Ertesi gün Kongre toplanacaktı. İktidar o zamana kadar düşürülmüş olmalıydı ki bolşevikler Kongreye "İşte size iktidar!" diyebilsinlerdi. Fakat şehrin zaptı, arzuladıkları kadar çabuk olmuyordu?

Smolniye, Kerenskiye bağlı bir birliğin Petrogfad üzerine yürüdüğü haberi gelince Sverdlof hemen, Orconikidzeyi görevlendirdi. Nasıl, Kornilofun darbe teşebbüsü sırasında Budiyeni Vahşi Tümeni ikna edip durdurmuşsa, Orconikidze de şimdi aynı başarıyı göstermeliydi.

Orconikidze birliği, Başkente 70 kilometre mesafedeki Peredolskaya garında yakaladı. Saat 17 idi.

" —İktidar yarın Sovyetlere verilecektir. Bütün Petrograd garnizonu İhtilâlden yana geçmiştir. Sizin müdahaleniz sadece boşuna kurbanlar yaratacaktır.." dedi.

Askerler, daha fazla ilerlemeyip orada beklemeyi kabul ettiler. Söz, bir defa daha silâh rolü oynamıştı.

Smolninin telefonlarının kesilmiş olması da büyük bir mahzurdu. Çerjinski oraya da iki adam gönderdi ve yanlarına asker verdi. İki delege posta müdürüyle görüştüler. Müdür askerlerin içeri girmemesini istedi, fakat bir bolşevik komiserin kalmasını kabul etti.. A.İ.K.'nin telefonları takıldı.

Şehirde iç savaş fiilen başlamışken Mari Sarayındaki önparlâmentoda tartışmalar devam edip duruyordu. Saat 18'i bulmuştu ve Onparlâmento henüz, Başbakanın istediği güvenoyunu vermemişti. Çeşitli gruplar, monarşistler, Ekimci-

Lenin Smolnide. Bu, bir fotoğraf değil, bir tablodur ve Lenin tabloda, o geceki gerçek çizgileri altında değil, klâsik halinde görülmektedir. Zira Lenin, tanınmamak için, sakal ve bıyığım kesmiş bulunuyordu. Tablo, V. Serofa aittir.

7 Kasım 1917'de Petrograd. Barikatlar kurulmuştu ve vuruşmalar başlamıştı. Gerçi bu vuruşmalar hiç bir zaman korkunç savaş haline gelmemiş, bolşeviklerin üstün kuvvetleri Kerenski İdaresini kolay devirmişlerdir ama, sokak çarpışmaları ölü ve yaralılar yaratmıştır.

ler, burjuvalar, menşevikler, işçiler, ihtilâlci sosyalistler birbirlerini yiyip duruyorlardı. Sekiz aydır sürüp giden bir koalisyon, ömrünün sonunda bütün zayıf taraflarım meydana koyuyordu. Sekiz aydır hiç bir şey yapılmamıştı. Ne harp zafere kavuşturulmuş, ne barış sağlanmıştı. Toprak hep eski sahiplerinin elindeydi. Köylüye biç bir şey verilmemişti. Sağ ve sol partiler bunun sorumluluğunu birbirlerinin üstüne atıyorlardı. İhtilâlci sosyalistlerin sözcüsü Gotz şöyle diyordu:

"— Bolşevikler halkın memnunsuzluğunu istismar etmek suretiyle demagojik ve melun bir politika takip ediyorlar. Fakat kabul etmek lâzımdır ki halkın bir çok talebi karşılıksız kalmıştır. Bu meseleleri Hükümetin halledeceği hususunda hiç bir işçide, bir köylüde, bir askerde ümit nebzesi yoktur.."

Tartışmaların sonunda, Martofun teklifiyle, Hükümete bildirilmek üzere acaip bir metin hazırlandı. Kerenski güvenoyu istemişti. Mukabilinde, üç maddelik bir ihtarname alıyordu. Üç madde şuydu:

— Bolşeviklerin silâhlı gösterisi şayanı takbihtir.

— Bu karışıklığın başarı sebebi araştırılmalıdır. Şimdi ilk yapılacak iş toprakları tarım komitelerinin emrine veren bir kararname yayınlamak ve Müttefiklerle müzakereye geçip bir barışın esaslarını ve şartlarını tesbit etmektir.

— Petrogradda karışıklıkların gelişmesini önlemek için belediyenin ve demokratik ihtilâlin temsilcilerinden müteşekkil bir Güvenlik Komitesi kurmak lâzımdır.

Bu metni Kerenskiye Dr. Dan götürdü. Başbakan metni okuduğunda mânasını anlamakta hiç bir güçlük çekmedik Saat 21'e gelmişti ve Kerenskinin Dr. Danı kabul ettiği yer II. Nikolanın çalışma salonuydu.

"— Bu budalaca ve melunane bir metindir. Bu, bir güvenoyu değil, güvensizlik oyudur. Bu şartlar altında göreve devam etmek imkânım yoktur. Durumdan Kabineyi derhal haberdar edeceğim."

Böylece, bolşeviklerin ihtilâli patlak vermişken ortaya bir de Hükümet Buhranı çıkıyordu. Dr. Dan metnin aceleyle hazırlandığını, havanın bu olmadığım söyledi. Kabine toplantısında Kerenskinin Bakanları da, böyle bir anda memleketin İktidarsız bırakılamayacağı tezini savundular. Bu sırada gelen bir pu sula bolşevik komiser Stark ile oniki deniz erinin hükümete ait telgraf merkezini işgal ettikleri ve Kışlık Sarayın hatlarını kestikleri haberini veriyordu. Petrograd üzerine yürüyen hükümetçi birlik de, 70 kilometre mesafede durmuştu.

Buna mukabil bolşevikler kendilerine bağlı birlikleri Başkente getiriyorlardı. Sverdlof Helsinkideki adamına şu telgrafı çekti:

"— Heykelleri gönder!"

Şifrede "heykel", Helsinki deniz üssünde bekleyen ve gayet iyi yetişmiş 1500 deniz eriydi. Bunlar der-

hal trenlere bindirildiler. Kronştad da hareket halindeydi. Oradan gelen temsilcilere Troçki:

"— Hadiseler gayet süratli gelişiyor. Derhal göreviniz başına dönün. Bütün kuvvetlerinize ihtiyacımız olacak" talimatını verdi.

Lenin Smolnide

Trenin hep, Viborg mahallesindeki gizli yerindeydi. Sabırsızdı ve merak içindeydi. Gerçi Smolniden kuriyeler gidip geliyorlar ve haberler getiriyorlardı ama, Lenin bizzat hareketin başında olmanın ihtiyacı içindeydi. Bolşevik lider, evinde kaldığı kadını Enstitüye göndererek Merkez Komitesinin, Genel Karargâha gitmesi için müsaadesini istedi. Fofanovâ menfi bir cevapla geldi. Vakit henüz erkendi. Lenin o zaman oturdu ve şu pusulayı yazdı:

"Bu satırları 6 Kasım akşamı yazıyorum. Vaziyet son derece kritiktir. Gün gibi aşikârdır ki her şey pamuk ipliğine bağlıdır ve mesele öyle bir meseledir ki bunu ne bir konferans, ne bir kongre halledebilir. Sadece halk, kütle, silâhlı kütle işi kotarabilir. Her ne pahasına ol ursa olsun, bu gece Hükümeti tevkif etmek lâzımdır. Bu gece yenebilecek olan -mutlaka yeneceklerdir-, fakat belki de yarın yenemeyecek duruma. > düşebilecek ihtilâlcileri, geciktikleri takdirde Tarih asla affetmeyecektir."

Lenin pusulayı Fofanovaya verdi. Mesajın derhal Smolniye gitmesi lâzımdı.

Mesaj gitti. Fakat Leninin saklandığı yerden çıkması için Merkez Komitesi izni gene gelmedi. Lenin tamamile sabırsız haldeydi. Saat 21.30 olmuştu. Fofanovaya:

"— Margrit, Viborga git, Merkez Komitesine telefon et. Niçin gizlendiğim yerden çıkmamı istemiyorlar? Neden buna müsaade vermiyorlar? Korktukları nedir? Niçin çıkamıyorum? Haydi, koş. Saat 23'ten sonra beklemem.." dedi.

Fofanov döndüğünde evi karanlık ve boş bulacaktı. Lenin Smolniye hareket etmişti. Bıraktığı, sadece şu nottu:

"Gitmemi istemediğiniz yere gidiyorum. Allahaısmarladık. İliç" (*)

(*) Leninin Smolniye gidişi bu serinin ilk yazısında hikâye edilmektedir. (Bk: AKİS, Sayı: 675)

Şimdi saat, 7 Kasım sabahının l'idir. Smolni Enstitüsünde menşevikler ve ihtilâlci sosyalistler Sovyetler Kongresinin delegelerini olağanüstü bir toplantıda biraraya getirmişlerdir. Kürsüden onların görüşlerini değiştirmeye çalışmaktadırlar. Konuşanlar aynı zamanda Önparlâmentonun da üyeleridir. Dan şöyle demektedir:

"— Yaşadığımız saatler trajik saatlerdir. Kanın akmasından korkuyoruz. Açlık memleketi tehdit etmektedir. Eğer bolşevikler düşündükleri darbeye girişirlerse İhtilâl mahvolur. Kornitofun taraftarları harekete geçmek için bu fırsatı beklemektedirler.."

Delegeler cevap olarak bağırmaktadırlar:

"__ Yalan!"

Bolşeviklerin iyi hazırlanmış geldikleri anlaşılmaktadır. O toplantıda mutedillerin toprak dağıtılacağı ve barış yapılacağı sözleri de alayla karşılandı. "Aklınız neredeydi?" diye mukabele ediliyordu. Kürsüye Troçki çıktı ve dedi ki:

. "— Köylüye toprak dağıtılmasından bahsettiğimiz zaman buna karşı koymuştunuz. Mart İhtilâli iktidarı size verdi. Onu götürüp burjuvaziye teslim ettiniz. Şimdi, bizim altı aydır yaptığımızı yapıyorsunuz. Kütleler sizin arkanızdan ayrılmışlardır. Ayaklanma bütün ihtilâlcilerin hakkıdır. Hakkımız olan yeri, Rusya toprakları üstünde efendi yerini Sovyetler işgal edecektir."

Menşeviklerin Markstan bahsetmeleri de tesirsiz kaldı. Bunlar:

"— Proletarya, hazır olmadan iktidarı almamalıdır. Halbuki hazır değildir.." diyorlardı.

Bolşeviklerin kimseyi dinleyecek halleri yoktu. Kararlıydılar.

Aslına bakılırsa, İhtilal zaten yapılmaktaydı, bile.. Bu konuşmalar olurken Putilof fabrikasına mensup Kızıl Muhafızlar Ballık garını işgal etmişlerdi. İhtilâlci bir askerî birlik tek kurşun atmadan Nikola garını ele geçirmişti. Başka Kızıl Muhafızlar Potemkin sarayına girilişlerdi. Smolni Enstitüsünün etrafında beşyüz adam vardı. Elektrik Santrali bolşeviklerin idaresindeydi. Hükümete ait binaların cereyanı kesilecekti. Grenaderski Alayından teğmen Rodionof, Komutan Polkonikoftan Genel Kurmay binasının damına makineli tüfekler yerleştirmek emrini aldı. Rodionof bolşevikti. Derhal telefonla A.İ.K.'nden ne yapması gerektiğini sordu. Cevap verildi.

"— Makinelileri yerleştir. Bu suretle, Kışlık Saraya karşı taarruzun ön safında bulunacaksın."

Genel Kurmay Kışlık Sarayın tam karşısındaydı.

Polkonikof durumu iyi görmüyordu. En yakın cephe komutanlıklarına o gece şu bilgiyi gönderdi:

"Petrogradda durum endişe verici. Vuruşulmuyor ama stratejik noktalar yavaş yavaş işgal ediliyor. insanlar tevkif olunuyor. Muhafazaları altındaki yerleri junkerler savaşmadan terkediyorlar. Kazaklar, vaadlerine ve emirlerimize rağmen kışlalarından çıkmıyorlar."

Şimdi saat 2'dir. Bakanlar Kurulu Kerenskiyi, birlikleri Petrograd civarında bulunan General Krasnoftan yardım istemesi için ikna etmiştir. Bu yardımı istemek Kerenskiye ağır gelmektedir. Zira, Krasnof, Kornilofun darbesine en yakından katılanlardan biridir. Ama başka çare kalmamıştır. Genel Karargâhtaki General Dukhonine de tel çekilmiş, kuvvet istenmiştin 5. Kafkas Tümeninin bütün alayları. Don kazaklarının 23. alayı ve Finlandiyadaki bütün birlikler. Talimat, eğer demiryolu işçileri sabotaj yaparlarsa, bu kuvvetlerin kendi imkânlarıyla Başkente gelmeleri merkezindedir.

Toplantı bittikten sonra Kerenski bürosuna döndü. Orada kendisini bir haber bekliyordu: Lenin Smolniye gitmişti!

Lenin Smolnide!

Kerenski yanındaki Bakanı Konovalofa:

"— Tuh, kaçırmışlar!" diye söylendi.

Kerenski saraydan çıktı, yağmur altında Aleksandr meydanını geçti ve Genel Kurmay binasına girdi. Polkonikofun tutumu kendisini tatmin etmiyordu. Genel Kurmaydaki gevşek havayı da beğenmedi.

Smolnide ise Lenin, Merkez Komitesini etrafına toplamış, ilk defa olarak, kuracakları işçi hükümetinden bahsediyordu.

"— Bu hükümetin adı ne olacak?" diye sordu.

Cevap Troçkiden geldi:

"— Halk Komiserleri Konseyi deriz.."

Kerenski kuvvet arıyor

Bu sırada, Orora kruvazörü, Neva üzerinde güçlükle, seyredip Kışlık Sarayın hemen burnu dibine gelmiş ve toplarını binaya çevirmişti. Projektörleri Geçici Hükümetin bu son kalesini aydınlatıyordu. Finlandiyadan gelen deniz erleri sabahın dördünde trenlerinden inip Başkentteki en yalan kışlalara doğrulmuşlardı. Bolşeviklerin şehirdeki kuvvetleri artarken Hükümetçi hiç bir birlik gelmiyordu. Sabaha karşı Kerenski Bakanlarını tekrar topladı. Madem ki yardım gelmiyordu, kendisinin gidip bu yardımı bizzat alması ve getirmesi lâzımdı. Başbakan:

"— Yarına kadar dayanmalıyız. Yarına kadar dayanırız. Kışlık Saray sağlam şekilde muhafaza edilmektedir. İkibin junker var. Kadınlar birliği var. Zırhlı arabalar var. Bu sırada ben gidip, kuvvetle dönerim" dedi.

Sverdlof bu arada, Leninin o kadar önem verdiği bir yeri, kapitalizmin merkezi saydığı Devlet Bankasını işgal ettirtmişti. Bankayı bekleyen askerler mukavemet etmeden bolşeviklerden yana geçmişlerdi. Her şey başdöndürücü bir hızla gelişiyordu ve zaferler birbirini takip ediyordu. Smolnide Lenin ve Troçki yorgunluktan harap haldeydiler. İkisi birlikte, yanyana, yere uzandılar. Lenin almanca:

"— Çok çabuk gidiyor. Başım dönüyor.." dedi.

7 Kasım günü, Petrogradın üzerine böyle doğdu. 7 Kasım Troçkinin doğum günüydü. Ama kimsenin doğum günü kutlayacak hali yoktu. Bolşevik gazeteler kazanılan basanların haberleriyle doluydu. Manşetler, iktidarın Sovyetlere geçtiğini bildiriyordu. Kerenskinin devriyeleri sokaklardan kaybolmuşlardı. - Onların yerini Kızıl Muhafızlar almıştı. Bolşevikler bir gece içinde çok daha fazla sayıda işçiye tüfek vermişlerdi. Bunlar köşebaşlarında ateş yakıyorlar, hem ısınıyorlar, hem de gevezelik ediyorlardı. Başarının kansız olması hepsini sevindiriyordu.

Kerenski bir dakika gözünü kırpmamıştı. Saat sekizde Genel Kurmaydaydı ve ihtiyar General Aleksiyeften akıl danışıyordu. Bütün karargâhlara telgraflar çekilmiş, yardım istenmişti. Fakat biç bir yerden cevap çıkmamıştı. Krasnof kazakların atlarına binmek üzere olduğunu bildirmiş, başka haber alınmamıştı. Don kazakları tam bir tarafsızlık takibi hususunda kararlıydılar.

Saat dokuzda Kerenski, Kabinesini tekrar topladı. Bakanlarına kararım açıkladı: Gidip kuvvet bulacak ve getirecekti. Fakat kendisi Başkentte yokken birinin geniş yetkilerle Başbakana vekâlet etmesi lâzımdı. Bunu önce Amiral Verderevskiye teklif etti. O reddetti. General Manikovskiyi söyledi. O da kabul etmedi. Nihayet, Sağlık Bakanı Kişkin Başbakan Vekili oldu. Ona iki de yardımcı verildi. Bu triyumvera durumu idare edecekti. Ancak Kerenskinin, Kızıl Muhafızların kontrolü altındaki şehri geçmesi ve barajları aşması lâzımdı. Amerika Büyük Elçisi kendi otomobilini teklif etti. Rus devletinin başı durumundaki Kerenski seyahatini, amerikan bayrağı taşıyan bir arabada yapmak istemedi. Kendisi Lancia'sına binecek, fakat Amerikan Büyük Elçisinin otomobili, bayrağı açık, onu takip edecekti.

Başbakanın otomobilleri, tam Moskova kapısından, çıkarlarken farkedildiler. Lancia bütün Rusyanın en süratli arabasıydı. Kızıl Muhafızlar, içinde kim olduğunu pek farketmeksizin arkasından ateş açtılar. Fakat tutturamadılar. Kerenski, bir daha dönmeyeceği yerlerden böylece ayrıldı. Lenin bir gece evvel, Kerenskinin devriyelerinin arasından sıyrılıp Smolni Enstitüsüne gitmişti. Kerenski ,Kızıl Muhafızlara yakalanmaksızın Başkenti terkediyordu. Niyeti, General Krasnofu bulacağını ümit ettiği Gatçinaya gitmekti.

Smolnide ise Lenin, Kerenskinin ayrıldığı saatte, bu hadiseden habersiz, Merkez Komitesiyle istişare ettikten sonra şu mesajı yayınladı:

"Bütün rus vatandaşlarına! Geçici Hükümet iktidardan düşürülmüştür. Devletin kudreti proletaryanın ve Petrograd garnizonunun başında bulunan Askeri İhtilâl Komitesine geçmiştir."

Bu mesaj Ororanın ve eski Çarlık yatı Standartın telsizlerinden her tarafa yayıldı. Fakat Lenin, yapılacak bir işin daha olduğunu biliyordu: Kışlık Sarayın ele geçirilmesi lâzımdı. Hem de derhal. En geç akşama kadar. Yani, Sovyetler Kongresinin toplantısından evvel..

Saat 12'de Kışlık Saray kendi savunmasının son hazırlıklarını yaptı. Hükümet de biliyordu ki, Kerenskinin vaad ettiği kuvvetler gelmeden ancak Kışlık Sarayda savunulabilir. Öne junkerler yerleştirildi. Onların arkasında kadın birliği yer aldı. Saray muazzam bir binaydı: 1050 oda, 2 bin pencere, 1786 kapı, 117 merdiven.

İhtilâlciler, Kerenskinin önparlâmentosunun toplandığı bina olan Mari Sarayım ele geçirmekte hiç müşkilât çekmediler. Sverdlof kendi birliklerine bu Parlâmentoyu dağıtma emrini vermişti, İhtilâlciler, milletvekillerinin içerde bulunduğu bir sırada binaya girdiler. Bir komiser kürsüdeki kâğıtları elinin tersiyle itti, sonra başkanlık divanında oturan Avksentiyefe:

"— Oturum bitti. Haydi evine!" dedi.

Bütün milletvekilleri kuzu kuzu Mari Sarayını terkettiler. Dışarda halk:

"— Kahrolsun kapitalizm! Bütün kudret sovyetlere!" diye bağırıyor.. fakat kendilerine yol veriyordu.

Kronştad ve Helsinkideki filo ise, bu sırada, kızıl bayrak çekmiş olarak Nevanın ağzına gelmişti..

Gelecek Yazı

Son darbe